

Práva detí ich vlastnými očami

Justitie
Spravedlnost
Πравосъдие
Δικαιοσύνη
Giustizia
Ceartas
Justice
Gustizzja
Pravosodje
Oigusküsimused
Justiz
Oikeusasiat
Rättsliga frågor
Tieslietas
Teisingumas
Igazság
Justiça
Spravodlivosť
Sprawiedliwość
Retlige anliggender
Justiție

Justice

Tento prieskum si vyžiadalo Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť a bol koordinovaný Generálnym riaditeľstvom pre komunikáciu

Tento dokument nepredstavuje stanovisko Európskej komisie.

Obsahuje výhradne výklady a názory autorov.

Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede na vaše otázky o Európskej únii.

Bezplatné telefónne číslo (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Niektorí operátori mobilných sietí nepovoľujú prístup k číslam 00800 alebo tieto hovory fakturujú.

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete.

Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Katalogizačné údaje nájdete na konci tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2011.

ISBN 978-92-79-19051-3

doi:10.2758/63147

© Európska únia, 2011

Rozmnožovanie je povolené len so súhlasom autora.

Obsah

Úvod.....	3
1. Zhrnutie.....	4
1.1 Čo znamená byť v súčasnosti dieťaťom v Európe.....	4
1.2 Vymedzenie práv detí.....	4
1.3 Ochrana práv detí.....	5
2. Ciele a metodika.....	7
2.1 Základné informácie a ciele.....	7
2.2 Návrh prieskumu.....	7
3. Čo znamená byť dieťaťom v roku 2010.....	8
3.1 Výhody byť v súčasnosti dieťaťom.....	8
3.2 Nevýhody byť v súčasnosti dieťaťom.....	9
3.3 Vplyvy v živote detí.....	10
3.4 Deti vyjadrujú svoj názor.....	10
4. Práva detí.....	12
4.1 Koncept ľudských práv.....	12
4.2 Osobitné práva detí.....	13
5. Pomoc a podpora.....	14
5.1 Súčasné zdroje podpory.....	14
5.2 Ďalšie zdroje podpory.....	15
5.3 Uprednostňované zdroje podpory.....	16
5.3.1 Podporné iniciatívy pre mladých.....	17
5.3.2 Zmena postojov verejnosti a poskytovanie informácií.....	17
5.3.3 Zapojenie mládeže do rozhodovania.....	18
5.3.4 Osobitné rozvojové programy.....	19
5.3.5 Podpora a presadzovanie práva.....	19
5.4 Hlavné priority.....	19
5.5 Navrhovaná podpora pre ohrozené skupiny.....	20
5.5.1 Deti vystavené fyzickému násiliu a pohlavnému zneužívaniu.....	20
5.5.2 Deti vystavené šikanovaniu.....	21
5.5.3 Deti žijúce v chudobe.....	22
5.5.4 Deti žijúce v ústavoch.....	23
5.5.5 Deti bez domova, deti žijúce na ulici a deti bez oficiálneho postavenia.....	23
5.5.6 Deti s osobitnými potrebami.....	24
5.5.7 Deti z menšinových etnických skupín a rodín prisťahovalcov.....	25
5.5.8 Deti z rómskych, sintských a kočovných spoločností.....	26
Príloha – Príručka k diskusii.....	28
Príručka k témam v cieľových skupinách.....	29

© fotolia

Úvod

Deti majú dobré nápady: dokážu rozmýšľať o veciach, ktoré by dospelých nenapadli. Rešpektovanie ich najlepšieho záujmu, ktoré patrí medzi hlavné zásady ochrany práv dieťaťa, sa dá dodržať len vtedy, keď budú mať deti možnosť vyjadriť svoj názor na veci, ktoré sa ich týkajú.

Generálne riaditeľstvo Európskej komisie sa pýtalo dievčat a chlapcov z 27 členských štátov Únie na ich názor na práva detí. Mladí ľudia do 18 rokov rôzneho pôvodu debatovali o tom, aké bolo byť dieťaťom v roku 2010. Hovorili o prekážkach, s ktorými sa stretli pri uplatňovaní svojich práv a o činoch, ktoré očakávajú zo strany dospelých.

Vo februári 2011 Komisia prijala „Program EÚ v oblasti práv dieťaťa“. Pri príprave tohto dokumentu Komisia čerpala nápady z konzultácií s deťmi a ich výsledky sú uvedené v tejto správe.

Deti vlastnými slovami vysvetľujú, že chcú, aby im dospelí viac dôverovali, rešpektovali ich názory a zapájali ich do rozhodovacích procesov. Chcú sa aktívne podieľať na rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú a vedieť, že ich názory majú váhu.

1. Zhrnutie

Vo februári 2010 spoločnosť TNS Qual+ vykonala v mene Generálneho riaditeľstva Európskej komisie pre spravodlivosť kvalitatívnu štúdiu Eurobarometra medzi mladými ľuďmi vo všetkých 27 členských štátoch EÚ. Štúdiá pozostávala zo 170 cieľových skupín a zamerala sa na tému práv detí. Respondenti, všetci vo veku 15 až 17 rokov, z rôznych sociálno-ekonomických a etnických prostredí – vrátane rómskych, sintských a kočujúcich detí a detí s osobitnými potrebami – diskutovali o otázkach, ktoré považujú za najdôležitejšie, pokiaľ ide o ich práva a práva detí všeobecne, a o rôznych prekážkach, ktorým čelia deti pri uplatňovaní týchto práv. Diskusia sa potom sústredila na riešenia, ktoré by podľa detí pomohli prekonať tieto prekážky, a na jednoznačné návrhy respondentov, čo by mohol „svet dospelých“ urobiť pre lepšiu ochranu a obranu práv detí.

1.1 ČO ZNAMENÁ BYŤ V SÚČASNOSTI DIEŤAŤOM V EURÓPE

Respondenti, ako mladí ľudia v súčasnej Európskej únii, hovoria **pozitívne** a takmer rovnakým spôsobom o:

- svojom relatívnom oslobodení od zodpovednosti a tlaku,
- svojej možnosti zabávať sa,
- podpore, ktorú dostávajú,
- svojich príležitostiach,

- pozitívnej úlohe, ktorú zohráva technológia v ich živote.

Medzi oblasti ich života, ktoré považujú za **menej dobré**, patria:

- dospelí, ktorí im nedostatočne dôverujú,
- tlak vyvíjaný na nich, aby uspeli,
- fyzické a niekedy aj psychické šikanovanie,
- obmedzenia pri prijímaní rozhodnutí o ich vlastných životoch,
- riziko narkománie a psychické a fyzické ohrozenie blahobytu,
- urýchlené dospievanie,
- nedostatočné činnosti na zaplnenie voľného času.

Mladí ľudia vnímajú svojich rodičov, rodinu, priateľov a športových trénerov/inštruktorov voľnočasových aktivít ako osoby, ktoré majú prevažne pozitívny vplyv na ich život. Sú viac rozpoltení, pokiaľ ide o učiteľov a „právo“ vrátane polície, a domnievajú sa, že médiá majú veľmi dobrý, ako aj negatívny vplyv.

1.2 VYMEDZENIE PRÁV DETÍ

Ak vôbec, tak iba málo mladých ľudí rozmýšľa veľa o ľudských právach a nespája ich automaticky so svojou vlastnou situáciou a situáciami tých, ktorých pozná. Ešte

menšej pozornosti venujú mladí ľudia osobitným právam detí, hoci sa domnievajú, že väčšina ľudských práv sa vzťahuje aj na deti. Prevláda však názor, že deti by mali mať osobitné „**právo na vzdelanie**“.

Okrem práva na vzdelanie deti považujú za najdôležitejšie „**právo byť dieťaťom**“; byť oslobodený od zodpovednosti a mať možnosť hrať sa, rásť a rozvíjať sa. Medzi ďalšie kľúčové slobody, ktoré uviedli naši respondenti, patria sloboda prejavu, prístup k prístrešiu a potravinám, zdravotnej starostlivosti, právo na rodinný život a na rešpekt a právo nebyť šikanovaný.

Mnoho detí sa odvolávalo na „**právo na účasť**“, pričom niektoré chceli byť aktívnymi účastníkmi procesov rozhodovania, ktoré mali priamy vplyv na nich, od možnosti vybrať si vzdelanie po právo voliť. Toto želanie bolo opakovane vyjadrené v súvislosti s oblasťami ich života, v ktorých sú stanovené očakávania a v ktorých sa od nich vyžadujú úspechy a výsledky (škola, ďalšie vzdelávanie alebo pracovné miesta). Je vyjadrené aj v súvislosti s rodinami, v ktorých sa rodičia rozchádzajú alebo rozvádajú; deti sa chcú aktívne zúčastňovať na prijímaní rozhodnutí, ktoré sa ich týkajú, a chcú, aby sa ich názory rešpektovali.

1.3 OCHRANA PRÁV DETÍ

V rámci prieskumu sa jednoznačne rozlišovalo, medzi väčšinou detí, ktoré sa zúčastnili na štúdiu a ktoré sa nepovažujú za deti, ktorým hrozí vážne riziko porušenia práv, a rôznymi osobitnými skupinami detí, ktoré sa považujú za viac „ohrozené“. Medzi skupiny detí, ktoré sa považovali za osobitne ohrozené, patria: deti vystavené násiliu alebo zneužívaniu; obeť šikanovania; deti, ktoré sú veľmi chudobné; deti v ústavoch; deti bez domova; deti s osobitnými potrebami; deti z menšinových etnických skupín, medzi ktoré patria rómske, sintske alebo kočujúce deti.

Pri úvahe o tom, čo by sa mohlo urobiť pre lepšie zabezpečenie a ochranu práv detí, respondenti uvažovali o svojej vlastnej situácii, ako aj o situácii rôznych skupín ohrozených detí.

Mladí občania Európy sa domnievajú, že väčšinu zodpovednosti za zabezpečenie práv detí nesú rodičia a učitelia vo vzťahu k nim ako jednotlivcom a „štát“¹ vo vzťahu k deťom všeobecne, a najmä k ohrozeným a znevýhodneným deťom.

Účastníci by chceli, aby dospelí, ktorí sú v úzkom kontakte s deťmi, ich lepšie počúvali a sledovali varovné signály ohrozenia ich práv. Chceli by aj to, aby sa viac urobilo prostredníctvom technológie a internetu s cieľom zapojiť deti do tejto problematiky a informovať ich o nebezpečenstvách, ktoré im hrozia.

Konkrétnejšie, existuje niekoľko spôsobov, prostredníctvom ktorých by deti chceli, aby „svet dospelých“ lepšie zabezpečil a ochránil práva detí:

■ **Chcú, aby dospelí viac dôverovali deťom a zapájali ich do rozhodovania**

Respondenti by uvítali, keby rodičia viac zapájali deti do rozhodovania a riešenia problémov, ktoré sa ich úzko týkajú, ako sú výber vzdelania, miesto bývania po rozchode rodičov, a zverovali im viac informácií o rizikách spojených s drogami a alkoholom.

Aby sa zabezpečili ich práva v škole, mali by byť podľa nich učitelia lepšie vyškolení v oblasti, ako viac načúvať deťom, ako sledovať signály porušovania práv, a mali by ich brať vážnejšie, najmä keď im deti oznamujú prípady šikanovania.

Pokiaľ ide o tvorcov politiky, priali by si, aby sa títo viac snažili zlepšiť všeobecný názor verejnosti na mladých ľudí, pozitívne investovať do zábavy detí a budúcich možností práce a zvýšiť presadzovanie existujúcich právnych predpisov.

Želajú si, aby štát (na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni) podporoval viac fór, na ktorých by sa vypočuli názory detí, či už znížením veku umožňujúceho účasť na voľbách, zabezpečením ombudsmanov alebo zástancov² detí alebo ďalších foriem politického splnomocnenia. Chcú, aby sa dospelí pýtali detí na ich názory a zohľadňovali ich.

Chceli by väčšiu podporu pozitívnych postojov k potrebám detí z menšinových skupín a viac možností v oblasti vzdelávania a ďalších možností s cieľom podporiť úplné začlenenie takýchto detí do hlavného prúdu kultúry a spoločnosti.

■ **Chcú, aby dospelí rešpektovali slobodu detí byť deťmi**

Uvítali by, keby „svet dospelých“ venoval viac finančných prostriedkov na priestory a centrá určené na hry, v ktorých sa môžu deti všeobecne, a najmä ohrozené deti, venovať športu, hre alebo nájsť útočisko.

Podľa nich by bolo potrebné zabezpečiť, aby sa na deti nevyvíjal prílišný tlak, pokiaľ ide o výsledky v škole a účasť na mimoškolských aktivitách na úkor skutočne „voľného“ času.

■ **Chcú, aby sa viac hovorilo o právach detí**

V rámci rodiny a školy si želajú, aby deti mali dôveru hovoriť, ak majú pocit, že sa porušujú ich práva. Je

1 Pojem „štát“ v tomto texte znamená tvorcov a vykonávateľov politiky na miestnej, regionálnej, celoštátnej alebo dokonca európskej úrovni a používa sa dosť voľne, pričom vyjadruje pojem, ktorý používajú deti.

2 Pod pojmom „zástanca“ myslíme osobu alebo osoby, ktoré podporujú deti, konajú ako ich hovorcovia a zastávajú ich práva.

dôležité podporovať dialóg. Deti si musia byť isté, že konajú oprávnené, ak hovoria nahlas o svojich obavách.

Chcú viac informácií prostredníctvom rozhovorov o právach detí v školách a informácií o miestach, kde môžu nájsť pomoc. Oba tieto druhy informácií možno poskytnúť aj pomocou interaktívnych technológií, s ktorými sú oboznámené, napríklad na webovej stránke o šikanovaní. Sú informované o počítačovom šikanovaní a do určitej miery o opatrnosti potrebnej pri využívaní internetu/sociálnych médií.

Uvítali by väčšiu propagáciu existujúcich detských línií pomoci alebo detských ombudsmánov. Uvítali by informačné kampane pre rodičov zamerané na škody, ktoré môže spôsobiť nedbanlivé správanie pod vplyvom alkoholu alebo drog.

■ **Chcú viac podpory tam, kde je potrebná**

Majú pocit, že by sa mali lepšie monitorovať pomery väčšiny ohrozených detí (či už doma, v škole alebo niekde inde), pričom v prípade potreby by sa mala využívať silná podpora zo strany sociálnych služieb. Očakávajú väčšiu psychologickú podporu v škole pre deti v núdzi, a najmä podporné skupiny a terapiu pre obeť šikanovania.

Je potrebné, aby rodičia boli lepšie informovaní o význame trávenia času so svojimi deťmi.

2. Ciele a metodika

2.1 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE A CIELE

Táto kvalitatívna štúdia Eurobarometra zameraná na práva dieťaťa bola zadaná Generálnym riaditeľstvom Európskej komisie pre spravodlivosť. Celkovými cieľmi štúdie boli:

- porozumieť tomu, ktoré problémy považujú deti za najzávažnejšie, pokiaľ ide o ich práva,
- porozumieť prekážkam, ktorým čelia deti pri výkone svojich práv,
- získať názory detí na možné riešenia týchto problémov.

Táto kvalitatívna štúdia vychádza z dvoch kvantitatívnych prieskumov Eurobarometra, ktoré sa uskutočnili v predchádzajúcich dvoch rokoch a ktoré boli zamerané na zistenie úrovne informovanosti detí o ich právach a pochopenie kritických problémov, ktorým čelia, pokiaľ ide o ich práva³.

2.2 NÁVRH PRIESKUMU

V celej EÚ sa vytvorilo 170 diskusných skupín s účasťou 1 445 detí. Vzorka v rámci každého členského štátu bola zhruba reprezentatívna a pozostávala z chlapcov a dievčat vo veku 15 až 17 rokov, z mestských a vidieckych oblastí, z nižších a vyšších ekonomických skupín a zo zmesi etnických prostredí. Medzi našich respondentov patrilo aj 51 detí s určitou formou osobitných fyzických potrieb.

Práca v teréne sa uskutočnila vo februári a marci 2010 a pozostávala zo šiestich cieľových skupín v 23 členských štátoch a ôsmich skupín v zostávajúcich štyroch členských štátoch (Rumunsko, Maďarsko, Španielsko a Spojené kráľovstvo), vrátane dvoch skupín s deťmi z rómskych, sintských alebo kočovných spoločenstiev⁴; v každom bola jedna skupina dievčat a jedna skupina chlapcov.

GR pre spravodlivosť poskytlo podrobné základné pokyny pre moderátorov a schválilo hlavnú príručku (ktorá tvorí prílohu k tejto správe). Účastníkom sa prezradila totožnosť sponzora projektu až po skončení práce cieľových skupín.

Čitateľ by si mal uvedomiť, že hoci respondenti boli vyzvaní, aby počas diskusií zohľadnili potreby detí z mladších vekových skupín, zistenia štúdie odzrkadľujú najmä názory a stanoviská vekovej skupiny, v ktorej sa uskutočnil prieskum.

Cieľové skupiny pracovali dve hodiny a ich stretnutie sa uskutočnilo v období od 1. do 12. marca 2010.

V tejto správe sa v značnej miere používajú doslovné citácie respondentov, pretože poskytujú respondentom možnosť „hovoriť za seba“ a umožňujú čitateľovi lepšie porozumieť hľadisku, z ktorého deti vnímajú diskutované problémy. Vo všetkých prípadoch sa uvádza štátna príslušnosť a pohlavie respondenta, vybrané citáty však predstavujú podobné pocity, ktoré vyjadrili respondenti z ďalších členských štátov a táto skutočnosť by sa nemala vnímať v tom zmysle, že znamená akékoľvek osobitné spojenie s danou krajinou.

³ Pozri Eurobarometer Flash 235 na webovej stránke http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_235_en.pdf a Eurobarometer Flash 273 na webovej stránke http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_273_en.pdf.

⁴ V zostávajúcej časti tejto správy sa pojem „Róm“ používa tak, aby znamenal odkaz na rómske, sintské a kočovné spoločenstvá, a vo všetkých prípadoch, keď ho respondent necituje priamo, sa má za to, že sa týka všetkých troch skupín.

3. Čo znamená byť dieťaťom v roku 2010

Činnosť skupín sme začali diskusiou o problémoch, ktoré najviac trápia našich respondentov v ich každodennom živote. Respondentom sa zadala krátka prípravná úloha, v ktorej boli požiadaní, aby sa zamysleli nad tým, čo je „super“ a čo je „nanič“ byť v dnešnom svete dieťaťom. Počiatočná diskusia v skupinách sa zamerala na tieto úvahy, pričom sa zaviedol koncept vplyvov na životy detí a určili niektoré témy na ďalšiu diskusiu.

3.1 VÝHODY BYŤ V SÚČASNOSTI DIEŤAŤOM

Deti vo veku 15 – 17 rokov majú pocit, že je mnoho **dobrych vecí** na tom byť v súčasnosti dieťaťom v EÚ, z diskusie však vyplynuli štyri hlavné témy. Väčšina detí:

- oceňuje, že mladosť je obdobím **zábavy a oslobodenia od zodpovednosti**, pričom mnohé deti majú teraz viac možností cestovať a viac príležitostí ako v minulosti,
- uznáva **podporné siete** rodiny a priateľov a oceňuje finančnú podporu, ktorú poskytuje bezpečná rodina,
- oceňuje, že **technológia** oslobodzuje a poskytuje nové možnosti pre zábavu, interakciu a komunikáciu,
- oceňuje poskytovanie **zdravotníckych služieb**, prístup k **vzdelávaniu**, zvyšujúci sa **blahobyť a rešpekt zo strany dospelých**.

„Všetko môžeme dosiahnuť ľahšie, ako naši rodičia a starí rodičia. Všetko je viac po ruke. Neexistuje taká kontrola, aká bola v minulosti.“ (Slovinsko, dievča)

„Nemáme žiadne politicky nariadené obmedzenia, ktoré mali naši rodičia.“ (Česká republika, chlapec)

„Mobilné telefóny, internet; moja mama nemala všetky tieto veci a ja si ani neviem predstaviť život bez nich.“ (Nemecko, dievča)

„Chodím do školy pre deti s problémami s učením. V triede sme približne ôsmi. Učiteľ sa mi venuje viac, ako keby som chodil do obvyčajnej školy. Myslím si, že v minulosti táto možnosť neexistovala.“ (Holandsko, chlapec)

Mladí ľudia v niektorých členských štátoch hovorili aj o tom, ako je táto sloboda formálne rozširovaná ochranou, ktorú im podľa zákona ich mladosť zaručuje:

„Pokiaľ ide o zlé zaobchádzanie, [deti] sú viac chránené zákonom.“ (Francúzsko, dievča)

Deti v niektorých členských štátoch uviedli aj to, že rešpekt, ktorý im prejavujú dospelí, je jednou z dobrých vecí byť v súčasnosti dieťaťom:

„Môžeme sa zúčastňovať na rozhodovaní a dospelí nás berú vážnejšie.“ (Rakúsko, dievča)

Väčšina detí sa cíti chránená a podporovaná ľuďmi vo svojom okolí, najmä v rodine, hoci boli aj také deti, ktoré nemajú radosť z takejto stability.

3.2 NEVÝHODY BYŤ V SÚČASNOSTI DIEŤAŤOM

Rovnako ako v prípade vecí, ktoré deti považovali za dobré byť v súčasnosti dieťaťom, bolo veľa spoločných vecí, ktoré respondenti označili za zlé byť v súčasnosti dieťaťom. Hlavnými témami, ktoré uvádzali, sú:

- nedostatok rešpektu zo strany dospelých,
- tlak uspieť,
- nedostatok podpory zo strany rodičov,
- vonkajšie obmedzenia a vplyvy,
- tlak zo strany rovesníkov, drogová závislosť a násilie.

NEDOSTATOK REŠPEKTU

Niektoré deti majú pocit, že im dospelí a „svet dospelých“ neprejavujú dostatočný rešpekt:

„Nikto nás nepočúva, nikto nevie, čo chceme, a najmä politici nemajú žiadnu predstavu o tom, čo je pre nás najlepšie. Som veľmi sklamaná, keď v rozhovore s niekým starším ako odpoveď dostanem, si príliš mladá, aby si o tom niečo vedela.“ (Grécko, dievča)

„Pokiaľ ide o politiku, ako jednotlivec nemám absolútne žiadne právo vysloviť svoj názor.“ (Poľsko, chlapec)

Pre mnohých je obzvlášť závažné, že ich v škole nikto nepočúva. Niektorí pripisujú túto nevšímavosť tomu, že sú mladí. Dost veľa detí má pocit, že sú aktívne diskriminované:

„Myslím si, že mladým ľuďom sa často pripisuje vina a dávajú sa im rôzne nálepky. Všeobecný postoj je niekedy taký, že, všetko je nejakým spôsobom naša chyba; ako keby sme boli pre spoločnosť určitým druhom problémom alebo niečo také.“ (Fínsko, chlapec)

„Polícia je na nás riadne tvrdá. Môže sa stať, že ťa zadržia bez akejkoľvek príčiny, myslia si, že si zločinec iba preto, že máš na sebe veľkú bundu.“ (Dánsko, chlapec)

Jednou z citovaných zlých vecí je skutočnosť, že sa nemôžu zúčastňovať na prijímaní kľúčových rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú ich život, najmä v kritickom čase, akým je rozvod rodičov:

„Keď sa moji rodičia rozvádzali, mnoho ľudí rozhodovalo, v mojom záujme. Nikto sa ma nespýtal na môj názor. Predostreli mi hotové veci a ja som musel prijať rozhodnutia, ktoré boli prijaté v mojom mene. Ja nie som hlúpy ani neschopný vyjadriť svoj vlastný názor na situáciu.“ (Luxembursko, chlapec)

TLAK USPIEŤ

Mnohé deti majú pocit, že sa na ne vyvíja veľký tlak, aby uspeli v oblasti vzdelávania a pri skúškach a aby „sa im darilo“ v budúcnosti:

„Príliš veľa učenia; vyžadujú od nás príliš veľa.“ (Slovinsko, dievča)

„Rodičia, spoločnosť a učitelia; očakávajú od nás veľmi veľa a chcú, aby sme išli študovať na univerzitu a aby sme boli v budúcnosti úspešní.“ (Estónsko, dievča)

Niektoré deti majú pocit, že na úspech v škole sa kladie príliš veľký dôraz, a že ako starší dospievajúci majú príliš málo možností na trávenie voľného času:

„Keď ste mladý, je toho toľko veľa, čo možno robiť, ale pre ľudí v našom veku [nič neexistuje], pokiaľ sa [nezaujímate] o šport.“ (Írsko, dievča)

NEDOSTATOK PODPORY ZO STRANY RODIČOV

Niektoré deti majú pocit, že rodina ich dostatočne nepodporuje. V niektorých krajinách deti uviedli, že pracujúci rodičia sú tak zaneprázdnení zarábaním peňazí na živobytie, že nemajú čas na svoje deti:

„Cítim sa dosť osamelá, najmä ak si pomyslím, aké by to bolo, keby rodičia boli doma a starali sa o mňa a pýtali by sa ma, ako sa cítim.“ (Nemecko, dievča)

VONKAJŠIE OBMEDZENIA A VPLYVY

Mnohým v skupine detí vo veku 15 – 17 rokov vadí, že sú do určitej miery obmedzovaní v tom, čo môžu robiť (najmä, že nesmú šoférovať).

Podľa mnohých respondentov je zlé, že nemajú dostatok príležitostí zarobiť si peniaze prácou na čiastočný úväzok alebo inou prácou. Je pravda, že hospodárstvo „sa obrátilo proti nim“ práve vtedy, keď chceli začať zarábať:

„V súčasnosti je veľká nezamestnanosť mladých ľudí a nepáči sa mi, že ak ešte nemáte 16 rokov, môžete si nájsť iba hlúpu prácu, akou je roznášanie novin. Predtým ste si mohli oveľa ľahšie nájsť slušné drobné práce.“ (Holandsko, dievča)

TLAK ZO STRANY ROVESNÍKOV, DROGOVÁ ZÁVISLOSŤ A NÁSILIE

Mnohé deti uznávajú, že riziko, že budú vtiahnuté do potenciálne deštruktívnych návykov a drogovej závislosti prostredníctvom nevhodných známych, je rizikom a hrozbou pre ich život. Vplyv, ktorý medzi mladými ľuďmi

vládne, bol považovaný za potenciálne ohrozujúci, keďže tlak rovesníkov si vyžaduje, aby sa mladý človek pripojil:

„Viac zlých pokušení; drogy, tabak, alkohol.“ (Estónsko, chlapec)

„Vyskúšate fajčenie a šnupanie iba preto, aby ste boli trendový a zapadli do partie.“ (Švédsko, chlapec)

Vo viac ako polovici členských štátov sa násilie uvádzalo ako jedna zo zlých vecí v živote detí:

„Sú gangy, ktoré zabijú len kvôli cigarete a sú veľmi nepríjemné, keď [konajú] ako skupina.“ (Taliansko, chlapec)

„Niektoré deti si myslia, že je normálne, keď vás otec bije, keď je nazlosteny...“ (Bulharsko, dievča)

„Ľudia sa viac boja. Rodičia sa preto budú o vás viac strachovať. Spoločnosť má väčší strach.“ (Írsko, dievča)

3.3 VPLYVY V ŽIVOTE DETÍ

Respondenti boli vyzvaní, aby sa zamysleli nad tým, kto a čo ich podľa nich najviac ovplyvňuje v živote, možnostiach výberu a rozhodnutiach.

Rodičia, širšia rodina a blízki priatelia sa považujú za najdôležitejšie osoby, ktoré ovplyvnili ich život, a za osoby, ktorých názory najviac ovplyvňujú rozhodnutia, ktoré prijímajú:

„Rodina je všetkým; tradícia, keď sa vydáte, pre Rómov to znamená všetko. Majú veľa očakávaní, manželstvo, deti, druh rodiny, do ktorej vstupujete.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

„V mojom prípade majú na mňa priatelia dobrý vplyv. Keď mám problémy, pomôžu mi.“ (Rumunsko, chlapec)

Okrem tohto najužšieho okruhu sú hneď vedľa zoznamu osôb, ktoré najviac ovplyvňujú život detí, takmer vždy uvádzaní **učitelia**. Je to však vzťah a vplyv, v prípade ktorých sa vyskytuje najviac dvojznačnosti:

„Ak nás nemajú radi, sme zlomení, nemôžeme nič urobiť.“ (Francúzsko, chlapec)

„Učiteľ by mohol byť akýmsi druhým rodičom; strávime s nimi polovicu nášho času. V prípade menších detí sú naozaj ako rodičia.“ (Bulharsko, dievča)

Športoví tréneri sú často považovaní za osoby, ktoré zohrávajú v živote mnohých mladých ľudí významnú úlohu:

„Tréneri sú trochu ako učitelia, ak robíte šport naozaj vážne, samozrejme bude záležať na tom, čo si myslia alebo hovoria.“ (Fínsko, dievča)

Médiá sú ďalším uvádzaným zdrojom vplyvu, v prípade ktorého sú deti rozpoltené. Médiá sa považujú za pozitívne v tom zmysle, že poskytujú prístup k informáciám a umožňujú dozvedieť sa o širšom svete, ale za negatívne v tom, že ukazujú násilie, podporujú materializmus a umožňujú kontakt s ľuďmi, ktorí sa snažia uškodiť deťom:

„V televízii je veľa násilia. Televízia má aj dobrú stránku, prináša nám informácie.“ (Rumunsko, chlapec)

Polícia a „právo“ sú tiež často vnímané veľmi odlišne, niekedy pozitívne a niekedy negatívne:

„Aby sa zachoval poriadok, je dôležité, aby sa spoločnosť riadila určitými zákonmi.“ (Nemecko, chlapec)

„Ak ste vo veľkej skupine, polícia vás okamžite odsúdi. Sme diskriminovaní pre nič.“ (Írsko, dievča)

Pre väčšinu detí je politika a politici dosť vzdialenou oblasťou:

„Dost slabý vplyv. Keď človek nemá teraz naozaj veľké povinnosti, ich vplyv zostáva mierny.“ (Francúzsko, chlapec)

3.4 DETI VYJADRUJÚ SVOJ NÁZOR

Nakoniec, pri skúmaní skúseností respondentov s tým, čo znamená byť dieťaťom v roku 2010, bola deťom položená osobitná otázka týkajúca sa miery, do akej je ich názor v rámci spoločnosti vypočutý.

Prevažná väčšina detí sa vyjadrila v tom zmysle, že sú spokojné s tým, ako rodičia, širšia rodina a priatelia počúvajú ich názory.

„Vieme, že naši rodičia sú našimi rodičmi. Počúvajú ma a aj uznávajú môj názor. Niekedy ho rešpektujú a niekedy nie.“ (Luxembursko, dievča)

„Moji rodičia sa snažia so mnou jednať ako s rovnocenným a rešpektovať moje názory, ale matka môjho najlepšieho priateľa sa k nemu správa ako k dieťaťu, ktoré sa nevie rozumne rozhodnúť.“ (Česká republika, chlapec)

Rodičovská autorita sa väčšinou uznáva, hoci niektoré deti v tejto vekovej skupine k nej začínajú cítiť odpor:

„Byť slobodná, odísť od rodičov; byť sama vo svojom vlastnom dome. Nepáči sa mi, keď na mňa kričia, kde si bola? Čo si robila?“ (Rumunsko, dievča)

„Otravujú nás. Toto je môj dom a tu platia tieto pravidlá.“ (Slovinsko, chlapec)

Okrem tohto najužšieho kruhu rodiny a priateľov väčšina detí priznala, že môžu často povedať, čo si myslia a prispieť k rozhodnutiam. Mnohí však majú pocit, že v prípade „dôležitých tém“, ktoré majú vplyv na ich život ako napr. zákony upravujúce vzdelávací systém, nie sú vypočutí.

„Chcem, aby sa opatrenia prijali až po tom, ako nás vypočujú. Teraz nie je žiadny rozdiel v tom, či im niečo poviete alebo nie. Takáto konverzácia je iba mrhaním času, je zbytočná.“ (Litva, chlapec)

„Chcela by som povedať niečo o životnom prostredí. Dospelí rozhodujú o všetkom za nás, ale onedlho nám to hodia na krk a nechajú nás, aby sme to riešili.“ (Holandsko, dievča)

„Mať viac práv nielen na to, aby sme mohli vyjadriť svoj názor, ale aj na to, aby náš názor bol vypočutý a zohľadnený. Využívame toto právo, ale berie sa na ľahkú váhu.“ (Litva, dievča)

Existuje však niekoľko príkladov, keď mladí ľudia vyjadrujú pozitívnejšie názory na to, ako sú ich názory vypočuté:

„Keď zrušili basketbalové ihriská, poslal som list a o mesiac tam opäť urobili basketbalové ihrisko.“ (Belgicko, chlapec)

„V súčasnosti sa mladým ľuďom venuje viac pozornosti... každý môže trochu prispieť k spoločnosti.“ (Dánsko, chlapec)

Hlavné oblasti, v ktorých majú účastníci pocit, že ich názory nie sú dostatočne vypočuté, sa týkajú školy a v menšej miere politiky. Pokiaľ ide o politiku, niektoré deti by uvítali možnosť väčšej účasti na politike:

„Nezávislý školský informačný bulletin, ktorý pripravujú študenti pre študentov, je niekedy cenzurovaný kanceláriou riaditeľa školy.“ (Poľsko, dievča)

„V mojej škole však veľa z toho, čo sme povedali, bolo zbytočné. Nepočúvajú vás len kvôli vášmu veku.“ (Španielsko, dievča)

„Nemáme žiadny vplyv na politické záležitosti, mohli by sme pobeťovať s transparentmi a organizovať mládežnícke nepokoje, ale tým by sa nič nezmenilo, lebo nemáme žiadny politický vplyv.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

„Pokiaľ ide o zákony, nerozhodujeme, ani o nich nehlasujeme; zákony sú povinné, ale my si ich nevyberáme; to robia naši rodičia.“ (Francúzsko, dievča)

Mladí ľudia majú často pocit, že ak sú súčasťou skupiny, majú väčšiu možnosť vplyvu:

„Máme v škole žiacky parlament, v ktorom sú z každej triedy 3 zástupcovia, a o našich návrhoch sa diskutuje a obvykle sú prijímané.“ (Bulharsko, chlapec)

„Nemyslím si, že ak prídem s návrhom, že odrazu znížia dane, ale ak ste združený v skupine, ktorá má rovnaké zmyslanie ako vy, potom sa vám môže podariť niečo urobiť.“ (Dánsko, chlapec)

4. Práva detí

Po preskúmaní názorov detí na to, aké je byť dieťaťom v roku 2010, diskusia postúpila k všeobecnému poňatiu ľudských práv, a najmä práv detí. V tejto fáze boli respondenti vyzvaní, aby o o právach detí uvažovali v širšom meradle a nepozerali sa na ne iba zo svojho osobného hľadiska.

4.1 KONCEPT ĽUDSKÝCH PRÁV

Zdá sa, že ľudské práva a práva detí nie sú témami, o ktorých by mladí občania EÚ v každodennom živote veľa rozmýšľali. Dokážu hovoriť dosť slobodne o ľudských právach, keď sú k tomu vyzvaní, ale považujú to za ťažšie, keď majú rozmýšľať o osobitných právach detí.

Väčšina detí je informovaná o koncepte ľudských práv, hoci veľmi všeobecne a dosť abstraktným spôsobom. Výklady konceptu ľudských práv, odkiaľ pochádzajú a ako sú vyjadrené, sa líšia:

„Ľudské práva sú práva každej osoby, muža alebo ženy; vznikli po [francúzskej] revolúcii, to znamená, že všetci sú si rovní, že jednotlivec musí byť rešpektovaný, práva detí predstavujú ten istý pojem.“ (Francúzsko, chlapec)

„Sú to hlavné veci, na ktoré má človek právo, veci, ktoré skutočne potrebujete a bez ktorých nemôže byť.“ (Holandsko, dievča)

„Práva jedného človeka by sa mali končiť tam, kde začínajú práva iného človeka.“ (Cyprus, chlapec)

„Počula som o nich [ľudské práva], ale neviem, čo to je.“ (Španielsko, dievča)

V prevažnej väčšine krajín sú vyučovacie hodiny hlavným prostriedkom na to, aby sa respondenti dozvedeli o pojme ľudských práv a slobôd. Ďalšími zdrojmi, prostredníctvom ktorých sa respondenti dozvedajú o týchto pojmoch, je aj televízia, internet, ďalšie médiá a rodičia. Tieto zdroje však boli spomenuté iba v izolovaných prípadoch.

Keď sa respondentom položila otázka, aby spontánne uviedli ľudské práva, ktoré by podľa nich mali mať ľudia, uviedli dlhý zoznam, ktorý bol jednoznačne ovplyvnený ich vlastnými obavami (dieťaťa) a obavami o deti. Zoznam uvedený ďalej v texte obsahuje všetky pomerne široko uvedené práva, ktoré sú zoradené v poradí, v akom sa uvádzali najčastejšie:

- právo na vzdelanie,
- sloboda slova/prejavu,
- potraviny/nápoje/oblečenie,
- miesto na život/prístrešie,
- právo na zdravotnú starostlivosť,
- právo na rovnaké zaobchádzanie/zabránenie diskriminácii,
- náboženská sloboda,
- sloboda výberu,
- právo na rodinu/lásku,
- právo na život,
- právo na ochranu pred zneužitím/násilím,
- právo na spravodlivosť,
- právo na prácu,
- právo na bezpečnosť,
- právo sexuálneho výberu/orientácie,
- právo voliť/právo na spolurozhodovanie,
- právo na voľný čas,
- právo na ochranu pred rasizmom.

4.2 OSOBITNÉ PRÁVA DETÍ

Väčšina respondentov mala pocit, že práva detí by mali byť zhruba rovnaké ako všeobecnejšie ľudské práva, ktoré uviedli.

Keď však respondentom bola položená otázka, ktoré práva by navrhli osobitne pre deti, predložili široké spektrum ďalších návrhov. Hlavné návrhy, opäť zoradené v poradí, v akom sa uvádzali najčastejšie, sú zahrnuté v tomto zozname:

- právo na hru/právo mať detstvo,
- právo na výber miesta bydliska (ak sa rodičia rozvedú),
- právo (môcť si dovoliť) venovať sa športu,
- ochrana detských obetí pornografie/obťažovania/prostitutície,
- právo robiť chyby/nebyť za to trestaný,
- právo na informácie,
- právo na ochranu totožnosti/internetovú bezpečnosť/oslobodenie od šikanovania prostredníctvom počítača,
- právo na výučbu/byť vybavený na nezávislý život vo vyššom veku,
- právo na viac informácií pred výberom školských predmetov,
- právo nemusieť pracovať,
- právo byť vypočutý,
- právo dospievať pomaly.

Väčšina týchto navrhnutých práv sa týka pomerne abstraktných pojmov (informácie, láska, rešpekt, život v dobrej spoločnosti). Druhá skupina sa týka podpory práv iných, ktorí sú vnímaní ako viac ohrozené osoby (osoby s fyzickými problémami, s problémami s učením).

5. Pomoc a podpora

Respondenti boli neustále vyzývaní, aby porozmýšľali nad spôsobmi, ktorými by „svet dospelých“ mohol lepšie **podporiť a chrániť práva detí a poskytovať deťom informácie** o týchto právach. V tejto kapitole sú zhrnuté hlavné témy, ktoré sa objavili v tejto oblasti, a uvedené príklady osobitných návrhov detí, ktoré uviedli počas činnosti skupín. Okrem upozornenia na hlavné problémy, ktoré by chceli, aby sa riešili, a na druh podpory, ktorú by uvítali, deti uviedli aj to, ktoré skupiny detí sú najohrozenejšie, a uviedli názory k osobitným problémom, ktoré je potrebné riešiť, a k oblastiam, v ktorých by sa mohla poskytnúť podpora.

Respondenti diskutovali o možných spôsoboch lepšej ochrany práv detí. Priority sa medzi jednotlivými členskými štátmi líšia, ukázali sa však určité spoločné body, ktoré si deti želajú:

- **viac finančnej podpory** pre tých v spoločnosti, ktorí sú menej zámožní,
- **viac informácií** o právach detí a o tom, kde požiadať o pomoc a usmernenie,
- **viac psychologickéj podpory** v školách tým, ktorí sú ohrození,
- **viac zariadení pre mladých ľudí** – centrá, mládežnícke organizácie, športoviská, aby mali bezpečné miesto, kam môžu chodiť,

- **existujúce zákony, ktoré sa majú vykonávať** tak, aby sa deťom poskytla väčšia ochrana; osobitne v prípade zákonov na ochranu detí pred šikanovaním a väčšia ochota polície načúvať deťom a rešpektovať ich práva.

Prvá časť tohto oddielu sa týka súčasných zdrojov podpory, ktoré uviedli deti. Potom nasleduje druhá časť zostavená podľa ich úvah o tom, ktoré ďalšie zdroje a druhy podpory by uprednostnili, a tretia časť, ktorá obsahuje opis rôznych skupín detí, ktoré respondenti považujú za ohrozené, a aké by mohli byť konkrétne riešenia týkajúce sa pomoci a podpory týchto ohrozených skupín.

5.1 SÚČASNÉ ZDROJE PODPORY

Pri posudzovaní otázky práv detí je zjavné, že deti majú tendenciu rozmýšľať o právach a čo pre ne bezprostredne znamenajú z hľadiska ich **domáceho života a školy**. Preto sú tieto dve hľadiská oblasťami, v ktorých najlepšie dokážu diskutovať o tom, ako by reagovali, ak by mali pocit, že sú ich práva ohrozené. Dôraz v tejto oblasti sa kládol na to, čo sa v súčasnosti považuje za zdroj podpory. Najprv sa posudzujú hlavné zdroje podpory, na ktoré sa deti spoliehajú, potom nasledujú zdroje, ktoré využívajú iba príležitostne alebo za mimoriadnych okolností.

Keď boli deti požiadané, aby sa zamysleli nad tým, čo by urobili, keby im **doma** boli odoprené ich práva alebo ich práva boli porušené (napríklad, násilím, zanedbávaním alebo zneužitím), väčšina detí v celej EÚ **hovorí, že by sa najprv obrátili na svoju rodinu a priateľov:**

„Naša rodina nám povie, čo robiť, pretože, koniec koncov, pozná nás a pozná život. Nepozná nás vždy najlepšie, ale niekedy nám môže skutočne pomôcť.“ (Poľsko, chlapec)

„So svojimi problémami sa obraciam na niekoho, koho dobre poznám.“ (Holandsko, dievča)

„Dievča, ktoré zbil jej otec, by mohlo ísť za svojou starou mamou.“ (Belgicko, dievča)

„So súrodencami môžete hovoriť viac ako s rodičmi.“ (Taliansko, chlapec)

„V mojom prípade majú na mňa priatelia dobrý vplyv. Keď mám problémy, pomôžu mi.“ (Rumunsko, chlapec)

Niektorí však hovoria, že by o takýchto problémoch s rodičmi a priateľmi radšej nehovorili, ale že by využili vzdialenejšie prostriedky na ich riešenie:

„Najprv by som si išla vyhľadať informácie na internete, nechcela by som o tom s nikým hovoriť priamo.“ (Fínsko, dievča)

Niektorí by radšej vôbec nehovorili o takýchto problémoch:

„Väčšina detí to znesie, pretože si myslia, že je to príliš podradné, aby sa s tým obrátili na učiteľa alebo políciu.“ (Estónsko, chlapec)

Pokiaľ ide o **porušovanie práv v škole**, najväčšími problémami sú **šikanovanie** inými deťmi a **správanie učiteľov**, najmä v tom zmysle, že neberú tvrdenia o šikanovaní dosť vážne a kladú na deti neprímeraný tlak s množstvom práce, ktorú očakávajú.

Ak sa deti stali objektom porušenia svojich práv v škole, väčšina predpokladá, že by sa najprv obrátila na svojich rodičov, hoci nie všetci mladí ľudia by sa obrátili na svojich rodičov vo všetkých veciach týkajúcich sa školy:

„Povedal by som to svojim rodičom... je to však zlý pocit, keď máte svojim rodičom povedať, že vás v škole bijú.“ (Španielsko, chlapec)

Pokiaľ ide osobitne o šikanovanie, mnohí by s týmto problémom nešli za svojimi rodičmi a radšej by „hľadali svoje vlastné riešenia“:

„Riešil by som túto situáciu so svojimi priateľmi. Nepotrebuje políciu ani dospelých.“ (Luxembursko, chlapec)

Za možný zdroj pomoci vo všetkých prípadoch zložitých situácií deti považujú aj svojich učiteľov alebo pracovníkov školy na vyšších postoch:

„Sú tam stále. Ak by bolo niečo, o čom by som potrebovala s nimi hovoriť, viem, že sú niektorí učitelia, za ktorými by som išla a ktorí by mi poradili.“ (Írsko, dievča)

Ale v prípadoch, keď by učiteľ mohol byť osobou porušujúcou práva dieťaťa, niektoré deti hovorili o tom, že by sa zdráhali obrátiť na iných učiteľov alebo dokonca na svojich rodičov, pretože by sa báli možných reakcií:

„Ak povie o problémoch s učiteľom, napríklad, [že je] rasista, môže si potom učiteľ na vás zasadnúť [môžete si učiteľa popudiť proti sebe] a škola neurobí nič.“ (Belgicko, chlapec)

Deti v niektorých členských štátoch uviedli, že majú v školách k dispozícii psychologickú pomoc. V prípade, že takáto pomoc existuje, je považovaná za cennú, dôležitú a oceňovanú službu:

„O zlom zaobchádzaní hovorím s psychiatrom; s niekým, koho nepoznám a ktorému dôverujem, ale viem, že mi môže pomôcť.“ (Francúzsko, chlapec)

„Právo hovoriť s osobou, ktorej môžem dôverovať, bez toho, aby o tom vedeli rodičia. Súkromne... s niekým, kto o tom nebude ďalej hovoriť, s niekým, s kým môžete cítiť puto.“ (Belgicko, dievča)

Medzi ďalšie dobre hodnotené formy ďalšej podpory poskytovanej prostredníctvom školy patrili v niektorých prípadoch aj školskí poradcovia, zástancovia mládeže, pastorálna podpora a agentúry na ochranu detí.

Zdá sa, že deti sú vo všeobecnosti šťastné, pokiaľ ide o podporu, ktorú dostávajú v škole, ale mnohé by chceli „z toho oveľa viac“; najmä podporu od psychológov, ktorí môžu poskytnúť odborné informácie, alebo učiteľov, ktorí dokážu spozorovať problémy.

5.2 ĎALŠIE ZDROJE PODPORY

Mnohé **deti** vo všetkých častiach EÚ **nie sú informované o tom**, že okrem rodiny, priateľov alebo učiteľov **existujú osobitné služby a zdroje, na ktoré sa môžu obrátiť, ak majú problémy**. V rámci štúdie však bolo uvedených niekoľko ďalších možných zdrojov podpory, vrátane

polície, osobitných liniek pomoci a sociálnych služieb a súdov.

Pokiaľ ide o políciu, medzi deťmi vo vekovej skupine, na ktorú sa zamerala táto štúdia, je mnoho rozpoltenosti; v prípade veľmi závažných problémov je polícia vnímaná ako subjekt, na ktorý sa treba obrátiť, ale je to aj subjekt, ktorý vyvoláva dosť veľa negatívnych pocitov. V niektorých prípadoch je to preto, že polícia je vnímaná ako súčasť obmedzujúceho vplyvu spoločnosti na život („práva“) 15 – 17 ročných detí a v ďalších prípadoch preto, že deti majú pocit, že polícia nie vždy berie obavy detí dostatočne vážne, alebo v extrémnejších prípadoch, že nevyvíja dostatočné úsilie, aby prešetřila prípady zneužívania práv detí.

Deti vo veku 15 – 17 rokov vnímajú možnosť obrátiť sa na „úrad“ za poslednú možnosť, je však jasné, že niektorí by sa na políciu obrátili v extrémnych prípadoch, napríklad keby sa stali obeťou pouličného násillia:

„Napísali sme polícii, pretože nie je žiadny iný subjekt, na ktorý by sme sa mohli obrátiť.“ (Litva, chlapec)

Zabezpečenie **liniek pomoci** sa vo všeobecnosti oceňuje. Respondenti si myslia, že je dôležité, aby existovalo miesto, kde by našli pomoc a usmernenie od nezávislého zdroja, ak vznikne takáto potreba. V niektorých krajinách deti oceňovali aj špeciálne oficiálne alebo dobrovoľné organizácie, ktoré boli zriadené na to, aby im pomáhali.

Sociálne služby sú tam, kde sú k dispozícii, vnímané ako ďalšie užitočné zdroje pomoci. Hoci tieto služby uviedlo iba málo detí, tie, ktoré tak urobili, ich hodnotili pozitívne.

Rovnako ako sociálne služby, ani úloha **súdov** v podpore práv detí nebola uvádzaná často, ale ak sa tak stalo,

pripomienky boli často pozitívne. Súdy sú vnímané ako inštitúcie, ktoré nielen „kárajú“, ale hľadajú aj riešenie pre mladých ľudí s problémami.

5.3 UPREDNOSTŇOVANÉ ZDROJE PODPORY

Rovnako ako v prípade diskusie o tom, kde by v súčasnosti hľadali podporu, ak by mali pocit, že ich práva sú porušované, boli respondenti aj teraz vyzvaní, aby uviedli návrhy spôsobov, pomocou ktorých by „svet dospelých“ lepšie informoval o právach detí a ktorými by ich lepšie chránil. Z týchto diskusií jasne vyplýva, že deti sa v tejto oblasti necítia dostatočne silné a priznávajú, že nemajú vlastné skúsenosti. Teda pri úvahe o tom, odkiaľ by mala pochádzať podpora práv detí, sa často zamerali na dva hlavné zdroje:

- dospelí, ktorí sú k deťom najbližšie, najmä **rodičia a učitelia,**
- **verejné orgány a inštitúcie** (na miestnej, regionálnej, celoštátnej alebo dokonca európskej úrovni).

Rodičia a učitelia: Deti majú pocit, že dospelí, ktorí majú k deťom najbližšie, by v mnohých prípadoch mohli zohrávať významnejšiu úlohu v predchádzaní prípadom nedodržavania alebo porušovania ich práv a že by mali „sledovať varovné signály“. Napríklad, navrhlo sa, že dospelí by mali „spozorovať“, ak sú deti tichšie, ak sa uzatvárajú do seba alebo vyzerajú neisto:

„Rodičia by mali viac hovoriť so svojimi deťmi.“ (Česká republika, dievča)

„Nemôžeme robiť veľa; je to na našich rodičoch, aby sa postarali o veci.“ (Francúzsko, dievča)

Deti chcú obvykle podporu od dospelého v súkromí a osobne, ale niektoré deti uviedli, že by ocenili podporu nezávislých odborníkov, a to aj vtedy, ak by mala byť poskytnutá na diaľku, napríklad, on-line podpora pre obeť počítačového šikanovania.

V niektorých prípadoch sa deti domnievajú, že inak dobrí rodičia môžu byť „príliš zaneprázdnení“ a nevenujú svojim deťom dostatok času a pozornosti v dôsledku svojej práce alebo iných povinností. Pre deti je nepochybne dôležité, aby rodičia boli jednoducho „k dispozícii“.

Úloha **verejných orgánov a inštitúcií** je značne uznávaná, hoci deti, ktoré sa zúčastnili prieskumu, sa tak trochu nejasne vyjadrili, pokiaľ ide o názvy a terminológiu, ktorú použili pri diskusii o nich. Z diskusií je však jasné, že deti vnímajú verejné orgány ako subjekty, ktoré zohrávajú hlavnú úlohu v piatich kľúčových oblastiach:

- podpora iniciatív pre mladých,
- zmena postojov verejnosti a poskytovanie informácií,
- zapojenie mladých do prijímania rozhodnutí (ktoré majú na nich priamy vplyv, ako aj všeobecnejších rozhodnutí),
- osobitné rozvojové programy,
- podpora a presadzovanie práva.

Deti jasne očakávajú, že verejné orgány budú veľkorysé aj prísne. Nejde im len o to, aby štát poskytoval materiálnu podporu rodinám s ohrozenými deťmi, ale aj rozhodne konal, aby zabezpečil, že ľudia budú dodržiavať právne predpisy týkajúce sa práv detí a aby aktívne vynucoval dodržiavanie týchto predpisov, ak sa porušujú.

Tvrдили, že je dôležité, aby deti vedeli, že pomoc je k dispozícii a že veci sa môžu zlepšiť:

„Dospelí by mali urobiť maximum pre to, aby deti pochopili, že problém sa dá vyriešiť, aby deti nemali dojem, že svet je zlý.“ (Lotyšsko, dievča)

Hlavné návrhy detí týkajúce sa podpory sú opísané ďalej v texte.

5.3.1 PODPORNÉ INICIATÍVY PRE MLADÝCH

Spoločnou témou bolo lepšie zabezpečenie zariadení pre deti, vrátane osobitných priestorov pre deti, medzi ktoré patria centrá voľného času, detské ihriská a športové ihriská, detské centrá a aktivity detí. Respondenti sa domnievajú, že tieto zariadenia by boli prospešné pre všetky deti, ale najmä pre najohrozenejšie deti:

„Viac miest pre mladých, kde by sa mohli zhromažďovať bez toho, aby spôsobili iným neprijemnosti.“ (Holandsko, chlapec)

„Ako tínedžer ste niekde uprostred. Keď ste dieťaťom, môžete ísť na detské ihrisko a do parkov a keď ste dospelý alebo máte viac ako osemnásť rokov, môžete doslova robiť čo chcete, ale keď ste tínedžer, nemáte kam ísť. Ste uviaznutý niekde uprostred.“ (Írsko, dievča)

„Viac centier voľného času pre mladých.“ (Švédsko, dievča)

Nejde tu iba o to, že je potrebných viac miest na zhromažďovanie a vykonávanie aktivít, niektoré deti navrhli, aby tieto miesta boli miestami poskytujúcimi prístrešie a útočisko pre chudobných alebo znevýhodnených:

„Zriadte bezplatné centrá, v ktorých by sa mohli deti a mladí dospelí ľudia spoločovať, stretávať, zabávať a kde by bola kvalifikovaná osoba, na ktorú by sa mohli obrátiť v prípade osobnej krízy a podobnej situácie.“ (Slovinsko, dievča)

5.3.2 ZMENA POSTOJOV VEREJNOSTI A POSKYTOVANIE INFORMÁCIÍ

Mladí ľudia v celej EÚ tvrdia, že „štát“ by mal byť aktívnejší pri zvyšovaní informovanosti verejnosti a zmene názorov na práva detí a riziká, ktorým deti čelia.

„Zástupcovia z útulkov a iných inštitúcií by mali chodiť do škôl a informovať študentov o problémoch týkajúcich sa útulkov, v ktorých pracujú, a o právach dieťaťa.“ (Cyprus, chlapec)

„Je potrebné zriadiť nadáciu „Práva dieťaťa.“ (Holandsko, dievča)

Opakujúcou témou bolo poskytovanie informácií samotným deťom. Mnohé deti navrhli, aby sa v školách viac pozornosti venovalo zvyšovaniu informovanosti o právach detí:

„Začnite skoro [hovoríť o ľudských právach] a dodržiavajte to, aby sa to stalo samozrejmosťou.“ (Švédsko, dievča)

„Škola ako miesto osvety v oblasti ľudských práv.“ (Nemecko, chlapec)

Je jasné, že deti by uvítali viac informácií o potenciálnych nebezpečenstvách pre ich práva aj o tom, kde by sa mali obrátiť o pomoc. Respondenti uviedli mnoho návrhov týkajúcich sa spôsobu poskytovania takýchto informácií, vrátane:

- škôl, a to na vyučovacích hodinách aj menej formálnymi spôsobmi,
- špeciálnych organizácií zriadených na tento účel,
- poskytovania osobitných telefónnych čísiel,
- akcií alebo komunikačných kampaní,
- televíznych programov v hlavnom vysielacom čase zameraných na verejnú/sociálnu informovanosť, v ktorých budú uvedené ľahko dostupné kontaktné údaje,
- internetu,
- inzerátov alebo diskusií na miestach, na ktorých sa deti stretávajú vo svojom voľnom čase.

„Vyrobte informačné letáky s číslami, na ktoré môžu mladí ľudia zavolať, a umiestnite ich v školách, na radniciach, v obchodoch.“ (Francúzsko, dievča)

„Medzi informácie, ktoré nám chýbajú, patria názov a kontaktné údaje agentúry na ochranu detí a všetkých inštitúcií zodpovedných za práva detí.“ (Bulharsko, dievča)

„Mohli by vytvoriť centrá pre mladých ľudí s telefónnou linkou fungujúcou 24 hodín denne. Mohli by poradiť, na koho sa je potrebné obrátiť v prípade núdze... dať impulz miestnym sociálnym službám. Linka 112 je určená pre zdravotnú pohotovostnú službu, túto službu nezavoláme.“ (Portugalsko, dievča)

Respondenti zdôraznili význam využívania súčasnej technológie na komunikáciu s nimi, teda rovnakých médií, ktoré používajú každý deň:

„Mala by existovať internetová stránka so všetkými adresami, ktoré majú pomôcť dieťaťu.“ (Luxembursko, chlapec)

„Sme často na internete, na stránkach, akou je Facebook, veľa komunikujeme, človek môže všetko vidieť a vieme, čo sa deje.“ (Francúzsko, chlapec)

Uvítalo by sa zriadenie osobitnej skupiny alebo subjektu na ochranu práv detí, napríklad „zástanca detí“ alebo „detský ombudsman“. Mnoho respondentov priznalo, že je potrebná osoba, ktorá by bola zástancom práv detí a ich hovorcom:

„Potrebujeme špeciálne inštitúcie pre menšie deti. Panuje veľká byrokracia a 10 až 14-roční nemajú žiadnu predstavu, ako sa cez ňu prebojovať.“ (Nemecko, chlapec)

5.3.3 ZAPOJENIE MLÁDEŽE DO ROZHODOVANIA

Niektorí mladí ľudia jasne uviedli, že by chceli zohrávať významnejšiu úlohu v diskusiách o rozhodnutiach, ktoré majú vplyv na ich život a ich spoločenstvá, alebo prinajmenšom mať možnosť tak urobiť. Niektorí by uvítali mládežnícky parlament alebo iné formy zapojenia mladých ľudí do politického procesu:

„Potrebujeme mládežnícky parlament... Existuje európsky mládežnícky parlament, ale my potrebujeme írsky.“ (Írsko, chlapec)

„Nerozumejú tomu, aké dobré nápady máme my mladí.“ (Švédsko, chlapec)

Niektoré deti sa cítia sklamané v tom, že nemajú v súčasnosti dostatok právomocí, a to ani vtedy, keď sa im zdanlivo poskytla možnosť vyjadriť názor:

„Ako [školopovinný] študent nemáte ani možnosť vyjadriť svoj názor, hoci máte postavenie zástupcu študentov. Len musíte všetko akceptovať, nezáleží na tom, koľko argumentov ste uviedli.“ (Nemecko, dievča)

Niektorí mladí ľudia majú pocit, že staršie deti by mali mať možnosť voliť, ale viac respondentov vyjadrilo názor, v niektorých prípadoch dosť energicky, „že ich vlády by mali častejšie vyhľadávať názory detí, najmä keď sa vypracúvajú zákony, ktoré majú vplyv na ich život.“

5.3.4 OSOBNÉ ROZVOJOVÉ PROGRAMY

V rámci skupín respondenti navrhli spektrum osobitných rozvojových programov, pričom mnohé z nich sa týkali vzdelávacieho systému. Napríklad, respondenti navrhli, aby sa investovalo do odbornej prípravy učiteľov s cieľom pomôcť im v tom, aby brali vážne problémy násillia a šikanovania:

„Ďalšia odborná príprava učiteľov zameraná na spoznávanie signálov zneužívania a problémov doma.“ (Spojené kráľovstvo, dievčatá)

„Keď je to v škole, mali by pomôcť učiteľia; práve oni môžu rozpoznať, že s dieťaťom sa zle zaobchádza, a osobu, ktorá to robí.“ (Francúzsko, dievča)

V niektorých členských štátoch si deti robili väčšie starosti s celkovou úrovňou investícií do škôl:

„Investujte do škôl. Prečo nie je v školách teplá voda?“ (Maďarsko, dievča)

„Platy učiteľov by sa mali zvýšiť a potom by brali svoju prácu vážnejšie.“ (Litva, chlapec)

Mladí ľudia žiadali aj väčšiu podporu pre vzdelávanie a vzdelávacie zariadenia, ako sú štipendiá, a viac finančných úľav a podpory pre mimoškolské aktivity pre deti žijúce v chudobe. Mnohé deti chceli aj viac podpory od psychologov a ďalších inštitúcií určených pre deti:

„Nech je v každej škole, detskom domove k dispozícii psychológ.“ (Slovensko, chlapec)

Ďalšie deti navrhovali, aby sa starším deťom poskytovali systematické zdravotné kontroly (nielen bábätkám a malým deťom).

5.3.5 PODPORA A PRESADZOVANIE PRÁVA

V mnohých členských štátoch sa opakovane objavovala téma, že deti majú pocit, že právne predpisy v oblasti práv detí nie sú podporované dostatočne razantne. Mladí ľudia majú pocit, že je dôležité vyzývať učiteľov a ďalšie osoby, aby rešpektovali pravidlá, ktoré chránia mladých ľudí:

„Prinútila by som ľudí, aby dodržiavali pravidlá, ktoré už teraz existujú, ale sa nedodržiavajú, napríklad, v škole nesmú byť písomky v pondelok, víkend by mal byť časom na oddych, ale učiteľia nám dávajú veľa domácich úloh a potom nemáme žiadny víkend, lebo sa musíme stále učiť.“ (Estónsko, dievča)

Deti v mnohých členských štátoch navrhli, aby sa zaviedli prísnejšie tresty pre páchatelov násillia na deťoch:

„Existuje zákon, nemusíte nič robiť... Len by sa malo zabezpečiť jeho dodržiavanie... Prísnejšie presadzovanie zákonov a väčšia policajná kontrola zo strany vlády.“ (Taliansko, chlapec)

Deti chcú, aby sa viac presadzovali existujúce zákony na ich ochranu a na ochranu spoločnosti:

„Vždy počúvame o domácom násillí a prípadoch, keď do domu zneužívaného dieťaťa príde služba na ochranu dieťaťa a nič neurobí... a potom sú všetci prekvapení.“ (Rakúsko, chlapec)

V podobnom duchu respondenti často navrhovali ako prioritu právne reformy vrátane prísnejších trestov pre tých, ktorí porušujú práva detí, a policajnú kontrolu na predchádzanie takýmto prípadom násillia.

5.4 HLAVNÉ PRIORITY

Po skončení práce skupiny a po zohľadnení všetkých diskutovaných problémov a predložených návrhov boli účastníci požiadaní, aby určili opatrenia, ktoré by podľa nich mali prijať dospelí na posilnenie, podporu alebo lepšiu ochranu práv detí. V návrhoch, ktoré deti predložili, bola značná zhoda, pričom sa objavili tri hlavné priority:

- poskytnutie zariadení pre deti, aby mohli mať prístup k informáciám a pomoci,
- finančná podpora zo strany miestnej samosprávy alebo ústrednej vlády (štátu) na poskytovanie psychologickkej podpory a miest, kde by sa deti mohli bezpečne hrať/zabávať,
- prísnejšie presadzovanie zákonov chrániacich práva detí.

Okrem toho bolo uvedených niekoľko sekundárnych priorít ako napríklad:

aby si **dospelí**, ktorí žijú alebo pracujú s deťmi,

- viac všímali signály problémov medzi deťmi;

aby **štát** a subjekty, ktoré rozhodujú,

- zvyšovali informovanosť/zabránili diskriminácii názorov,
- poskytovali materiálnu pomoc tým, ktorí ju potrebujú (finančná podpora, vzdelávanie, pomoc),
- viac zapájali deti do prijímania rozhodnutí, ktoré majú vplyv na ich život, a do spoločenského a politického života.

5.5 NAVRHOVANÁ PODPORA PRE OHROZENÉ SKUPINY

Respondenti boli požiadaní, aby porozmýšľali o skupinách detí, ktoré považujú za osobitne ohrozené. Hlavné skupiny, ktoré deti uviedli, sú uvedené ďalej v texte. Jeden aspekt tejto diskusie sa zamerával na to, čo by sa podľa respondentov malo urobiť pre lepšiu ochranu a zabezpečenie práv týchto rôznych skupín ohrozených detí.

5.5.1 DETI VYSTAVENÉ FYZICKÉMU NÁSILIU A POHLAVNÉMU ZNEUŽÍVANIU

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- väčšiu ostražitosť učiteľov,
- venovať viac pozornosti rodinám, v prípade ktorých existuje podozrenie zo zneužívania, obmedzenie prístupu rodičov k alkoholu/drogám,
- viac informácií o zdrojoch poradenstva a pomoci,
- prístup k psychologickkej podpore,
- povzbudzovanie mladých ľudí, aby hovorili o tom, že sa stali obeťami násillia,
- venovanie pozornosti on-line a elektronickým kanálom, ktoré môžu uľahčiť zneužívanie.

Medzi respondentmi vo všetkých členských štátoch panovala zhoda v tom, že existujú deti ohrozené násillím,

ktoré potrebujú ochranu. Respondenti rozdelili takéto násillie do troch hlavných skupín:

- fyzické násillie a zneužívanie doma,
- citové, verbálne a psychologické zneužívanie doma,
- násillie v spoločenstve: trestná činnosť, pri ktorej sa používa nôž a zbraň.

Násillie doma vnímajú naši respondenti ako násillie, ktorým sú deti najviac ohrozené počas dlhého obdobia.

„Ak má dieťa problémy, psychologické alebo iné, pôvod je veľmi pravdepodobne v rodine a samozrejme naopak, dobrá stabilná rodina vychová dobrého človeka.“ (Bulharsko, dievča)

Tento druh násillia je často skrytý a deti, ktoré sú jeho obeťami, sa neodvážia o tom hovoriť. Túto skutočnosť uvádzali deti zhodne vo všetkých členských štátoch:

„Ľudia, ktorých matky a otcovia bijú, nesmú byť súčasťou rodiny, pretože nie sú jej súčasťou, ak dostávajú bitku. To nie je milujúca rodina. Ľudia vás nazývajú rodinou, ale nemusia nutne vedieť, čo všetko sa v pozadí odohráva.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

Úroveň informovanosti o otázke **pohlavného zneužívania** bola pomerne vysoká. Niektoré deti vyjadrili názor, že v tejto oblasti sú dievčatá ohrozené viac ako chlapci. Napríklad, niektoré dievčatá vyjadrili, že sa cítia „nesmierne bezmocné“, keď sa ich chlapci snažia dotknúť proti ich vôli v „skrytých kútoch“ školy a potom trvajú na tom, aby to nikomu nepovedali.

Respondenti diskutovali aj o deťoch, ktoré sú obeťami **únosu** na sexuálne účely:

„Niektoré deti sú unášané a potom nútené robiť to a nemali by byť, je to nesprávne. To je proti právam dieťaťa.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

Násillie v spoločenstve bolo vnímané ako násillie týkajúce sa detí a mladých ľudí, ktorí nemajú slobodu pohybovať sa tak voľne, ako by chceli, alebo aby sa úplne spoločensky integrovali.

„Deti nemôžu chodiť do parkov, pretože sa boja. Boja sa, že budú šikanované, boja sa, že ich bodnú nožom. Nemôžem nikde ísť. Sedím doma, pretože nemôžem nikde ísť. Potrebujeme bezpečné, pozitívne miesto.“ (Spojené kráľovstvo, chlapec)

„Večer nikam nechodím sama a stále sa dívam za seba, či ma niekto nesleduje. Mám naozaj strach.“ (Maďarsko, dievča)

Medzi hlavné hrozby pre tých, ktorí sa ocitli v takýchto situáciách, patrili: samotné zlé fyzické alebo mentálne zaobchádzanie, nemožnosť diskutovať o zneužívaní, nemožnosť pohybovať sa tak voľne ako ostatní, súvisiace riziká chudoby a všetko, čo s ňou súvisí, a v extrémnych prípadoch vystavenie pohlavnému zneužívaniu alebo oddelenie od rodiny.

Bolo podaných veľa návrhov o tom, ako najlepšie riešiť otázku detí, ktoré sú obeťami násilia a zneužívania. Jedným z návrhov bolo poskytovať viac informácií o miestach, na ktoré sa môžu obrátiť, ak by sa stali obeťou.

Skutočnosť, že deti majú možnosť diskutovať o tom otvorenejšie alebo že sú k dispozícii ľudia, s ktorými by mohli hovoriť o týchto problémoch, sa považovala za dôležitú a v tejto súvislosti sa za inštitúcie, ktoré majú v tejto oblasti zohrávať hlavnú úlohu, považovali školy:

„Do učebných osnov by som zaradila niektoré vyučovacie hodiny, ktoré by sa zamerali na diskusiu o problematike násilia a na poskytovanie informácií o tom; čo je potrebné urobiť, ak ste vystavený násiliu doma, v škole alebo na ulici. V škole sa o tom vôbec nehovorí.“ (Estónsko, dievča)

„Učitelia musia byť schopní podať sťažnosť, oznámiť niektorých rodičov orgánom.“ (Francúzsko, dievča)

V niekoľkých členských štátoch **drogy**, a najmä alkohol, boli uvádzané **ako faktor, ktorý prispieva k násiliu páchanom na deťoch**, a deti sa domnievali, že kontrola predaja alkoholických nápojov by mala byť ešte prísnejšia:

„Je veľmi dôležité to zastaviť. Dôsledky, najmä spotreby alkoholu, môžu byť katastrofálne.“ (Bulharsko, chlapec)

Mnoho detí sa domnieva, že práva detí v tejto oblasti by boli lepšie chránené, ak by tresty pre tých, ktorí na nich páchajú trestné činy, boli prísnejšie:

„Ľudia, ktorí zneužili deti, by mali byť odsúdení na dlhšie tresty vo väzení.“ (Švédsko, dievča)

5.5.2 DETI VYSTAVENÉ ŠIKANOVANIU

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- potrebu, aby učitelia a rodičia viac načúvali deťom a prijímali opatrenia proti šikanovaniu,
- potrebu, aby deti hovorili so svojimi priateľmi a získavali od nich podporu,
- psychologickú podporu obeť.

Šikanovanie sa uvádzalo ako problém, ktorý vyvoláva obavy medzi deťmi v takmer všetkých členských štátoch a ktorý deti považujú za problém, ktorý sa neberie dostatočne vážne; mnohé z nich ho zažili alebo boli priamo jeho svedkom, najmä v škole.

Medzi riziká spojené so šikanovaním, ktoré uviedli respondenti, patria: riziko fyzického násilia; pocity poníženia; nemožnosť o tom diskutovať; spoločenské vylúčenie a utrpenie z toho, že úradní činiteľa neberú situáciu vážne.

„Ak o tom [šikanovaní] hovoríte doma a vaši rodičia sa obrátia na školu, situácia sa iba zhorší.“ (Fínsko, chlapec)

„Virtuálne“ šikanovanie, či už prostredníctvom internetu alebo mobilných telefónov, bolo uvádzané pomerne zriedkavo. Deti však uznali, že s takýmto šikanovaním sú spojené osobitné problémy:

© fotolia

„Na internete sa môžete skryť za falošnú identitu, čím sa uľahčuje šikanovanie (le mobbing).“ (Luxembursko, chlapec)

„Pred niekoľkými týždňami som dostala sms s hrozbou, že ma zabijú, bez čísla na mojom mobile... nakoniec sa ukázalo, že mi ju poslal priateľ, ale bola som vystrašená... ale ako to možno kontrolovať? A nemožno kontrolovať všetky čísla, bolo by to porušovanie zákonov o ochrane súkromia...“ (Belgicko, dievča)

Respondenti v takmer všetkých členských štátoch sa vyjadrili, že sa dostatočne nerieši problém šikanovania. Domnievajú sa, že tento problém sa neberie dosť vážne, že obeť nie sú dostatočne vypočuté a že sa nerobí dosť pre to, aby sa predchádzalo šikanovaniu.

V súvislosti so širšou otázkou násilia páchanom na deťoch boli predložené niektoré návrhy riešení týkajúce sa aj šikanovania, podľa ktorých by sa deti mali podnecovať k tomu, aby hovorili so svojimi rodičmi a učiteľmi a aby prinútili týchto ľudí konať:

„Učiteľ sa musí zaujímať o problém, prešetriť ho a hovoriť s rodičmi.“ (Španielsko, dievča)

„Do našej triedy prišla nová žiačka z inej školy, na začiatku sme ju šikanovali a keď to naša učiteľka zistila, pohovorila si s nami o tom a my sme sa ospravedlnili... pochopili sme, že pre to dievča to bolo ťažké.“ (Litva, chlapec)

Respondenti tvrdili aj to, že prítomnosť školských psychologov by určitým spôsobom prispela k riešeniu problémov šikanovania, zdôraznili však, že pre deti je v

prípade, že hovoria s dospelými o šikanovaní alebo násilí, dôležité zachovať dôvernosť.

5.5.3 DETI ŽIJÚCE V CHUDOBE

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- viac štipendií a väčšiu podporu v oblasti vzdelávania pre chudobné deti,
- štát, ktorý zabezpečuje pre rodičov rodín žijúcich v chudobe viac práce,
- viac miest, kam by mohli chodiť chudobné deti, viac akcií na zlepšenie sociálneho začlenenia.

Mladí ľudia vo všetkých členských štátoch hovoria o chudobe ako o kľúčovom faktore v súvislosti s ohrozením práv detí. Respondenti sa pomerne ľahko dokázali identifikovať s osobami žijúcimi v chudobe a vcítiť sa do nich. Zhodli sa v tom, že deti žijúce v chudobe, majú často horšiu kvalitu života a obmedzené možnosti nielen počas detstva, ale aj po dosiahnutí dospelosti

„Chudobní ľudia sú odvsadiať vylúčení, pretože nemajú dosť dobré oblečenie.“ (Maďarsko, chlapec)

Mladí ľudia v niektorých členských štátoch vyjadrili názor, že chudoba v detstve vedie k obmedzeným dlhodobým vyhliadkam v živote:

„Nedostane žiadnu podporu z domu, keďže jej mama je na sociálnych dávkach, a potom nebude mať veľa príležitostí, aby zmenila tento stav, aby získala výborné zamestnanie.“ (Dánsko, chlapec)

Niektorí respondenti spájajú negatívny vplyv chudoby aj s jej menej intenzívnymi prejavmi, medzi ktoré patria menšie možnosti výberu oblečenia a nedostatok peňazí na to, aby sa mohli zúčastňovať na akciách alebo chodili na výlety:

„[Chudoba znamená] nemožnosť ísť na školský výlet alebo ísť von s priateľmi.“ (Nemecko, dievča)

Medzi oblasti, v ktorých sa práva detí žijúcich v chudobe považujú za najviac ohrozené, patria: ich životné podmienky, diskriminácia, sociálne vylúčenie, menej možností na zážitky/zábavu, obmedzený prístup k zdravotnej starostlivosti a nepretržitému vzdelávaniu.

Finančná podpora pre tých, ktorí žijú v chudobe, najmä od štátu alebo miestneho spoločenstva, je jednou z hlavných oblastí, ktoré by sa podľa mladých ľudí mali uprednostniť pri riešení práv týchto detí:

„Finančná podpora pre chudobné deti.“ (Francúzsko, chlapec)

„Zvýšila by som štátne dávky pre deti.“ (Rumunsko, dievča)

Niekoľko respondentov navrhlo aj to, aby deti žijúce v chudobe mali prístup k lepším možnostiam vzdelávania, napríklad, prostredníctvom bezplatných školských obedov, učebníc, štipendií alebo sponzorstva.

Poskytnutie pracovných príležitostí pre rodičov detí žijúcich v chudobe sa tiež často spomínalo. Deti vedia, ako ľahko možno ľudí v chudobe vylúčiť z aktivít, a ako jeden zo spôsobov zvýšenia sociálneho začlenenia navrhujú, aby sa pre nich vytvorilo viac miest, kam môžu ísť.

5.5.4 DETI ŽIJÚCE V ÚSTAVOCH

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- väčšiu snahu o umiestnenie detí do opatrovateľských rodín alebo o adopciu detí,
- zachovanie rodinných väzieb, ak je to možné,
- umožniť deťom, aby boli súčasťou hlavnej spoločnosti, a teda aby mali „dobrú budúcnosť“.

Málo respondentov má pocit, že vie veľa o deťoch v ústavoch. Respondenti sa zamerali najmä na úvahy o deťoch, ktoré žijú v sirotincoch. Mladí ľudia vo veľkom počte členských štátov však označujú deti v štátnych domovoch

za osobitne ohrozenú skupinu, ktorá potrebuje podporu, najmä citovú podporu:

„Žijú v izolácii od ostatných ľudí.“ (Bulharsko, dievča)

„Myslím si, že nemôžu sedieť za počítačom ani si otvoriť chladničku a zobrať si z nej, čo chcú.“ (Litva, chlapec)

„Sú osamelí a už v ranom veku dospievajú a preberajú na seba zodpovednosť. Potrebujú sa hrať a zabávať, s niekým si pohovoriť.“ (Dánsko, dievča)

Respondenti uvádzali, že deťom v ústavoch sa nedostáva citová podpora, sú fyzicky zanedbávané, odopiera sa im bežný domáci život a rodina, nemajú rovnaký prístup k vzdelaniu a musia si „nájsť svoju vlastnú cestu“ po dovŕšení veku 18 rokov.

Mnohí z respondentov uznali význam rodinného života pri zabezpečovaní celého spektra práv detí. Vo väčšine krajín teda mladí ľudia, ktorí sa zúčastnili štúdie, by chceli, aby o všetky deti, ak je to možné, bolo postarané prostredníctvom adopcie alebo opatrovateľských rodín, nie prostredníctvom ústavov.

Respondenti navrhli vynaložiť maximálne úsilie, aby deti mohli zostať so svojimi súrodencami, a ak je to vôbec možné, aby si deti zachovali určitú formu „rodinného vzťahu“:

„Deti, ktoré žijú v sirotincoch, by mali mať aspoň nejakých príbuzných, na ktorých sa môžu obrátiť a s ktorými si môžu pohovoriť, a mali by mať pocit, že majú aspoň určitý druh rodiny.“ (Estónsko, chlapec)

5.5.5 DETI BEZ DOMOVA, DETI ŽIJÚCE NA ULICI A DETI BEZ OFICIÁLNEHO POSTAVENIA

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- poskytnúť materiálnu starostlivosť,
- zabezpečiť, aby deti vedeli, aká pomoc je k dispozícii.

Keď sme požiadali deti, aby porozmýšľali o ohrozených deťoch, vedeli o deťoch, ktoré žijú mimo normálnych štruktúr spoločnosti, a že v dôsledku toho im hrozí riziko, že ich práva sa budú prehliadať alebo porušovať. Domnievali sa, že osobitne ohrozené a vystavené riziku sú deti bez domova alebo deti z rodín bez domova.

„Deti, ktoré žijú na ulici, sú vystavené väčšiemu riziku a násiliu. Hrozí im nedostatok jedla a nápojov, a preto sú náchylnejšie na choroby.“ (Malta, chlapec)

„Niekedy vídam tieto chudobné deti na stanici metra, musia tam spať, ale potom si pomyslím, že je to chyba ich matiek.“ (Rakúsko, chlapec)

Medzi hlavné oblasti, v ktorých sú podľa názoru detí ohrozené práva týchto detí, patria ohrozenie zdravia a vzdelania, „chýbajúce“ detstvo, chýbajúca identita a menej životných príležitostí z dlhodobého hľadiska.

„My musíme byť doma o desiatej večer; vtedy začína fungovať drogová scéna. Tieto deti to sledujú na vlastné oči na ulici a sú tomu vystavené.“ (Holandsko, chlapec)

Medzi hlavné návrhy, ako pomôcť takýmto deťom, patrilo „dostať ich z ulice“ a uspokojiť ich bezprostredné fyzické potreby.

5.5.6 DETI S OSOBITNÝMI POTREBAMI

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- poskytovanie materiálnej pomoci (vybavenia) a prístupu
- viac príležitostí na integráciu s deťmi, ktoré nie sú postihnuté,
- zabezpečenie úplného prístupu k možnostiam vzdelávania.

V približne polovici členských štátov zahrnutých do našej štúdie mladí ľudia hovorili osobitne o deťoch s fyzickými alebo duševnými osobitnými potrebami ako o skupine detí, ktorá je obzvlášť ohrozená:

„Niektoré postihnuté deti sú izolované od spoločnosti. Nemôžu komunikovať so svojou rodinou, nemôžu sa hrať, nemajú voľný čas.“ (Lotyšsko, dievča)

Naši respondenti sa domnievali, že práva takýchto detí sú ohrozené v týchto oblastiach: horší fyzický prístup na miesta; „byť zavretý“ s ďalšími, ktorí majú osobitné potreby; nemať možnosť získavať zážitky; nedostatok pochopenia zo strany širšej spoločnosti a zlé začlenenie do nej.

„Kedykoľvek idem do supermarketu, mladí ľudia sa mi vysmieávajú, pretože mám krivé nohy a krívam. Je to dosť nepríjemné. Spýtala som sa ich, prečo mi to robia a že ja som im nič neurobila.“ (Maďarsko, dievča)

Vo väčšine krajín respondenti chápali, že deti s osobitnými potrebami čelia určitému stupňu spoločenskej izolácie a tiež uznali, že ich vlastné reakcie môžu byť niekedy neprimerané alebo zbytočné, skôr v dôsledku trápnej situácie, ako v dôsledku niečoho iného. Vysvetlili, že niektoré z rizík pre práva detí s osobitnými potrebami môžu vyplývať z reakcií iných detí, ktoré nevedia, ako sa správať a čo robiť.

Respondenti sa domnievali, že deti s osobitnými potrebami sú ohrozené tým, že budú odstrčené na okraj, ak sa im zabráni, aby sa v plnej miere stýkali s ostatnými deťmi alebo aby mali prístup k rovnakým zariadeniam či zdrojom. Mnohí respondenti uznávajú, že dobrým opatrením môže

byť začlenenie detí s osobitnými potrebami medzi deti bez osobitných potrieb:

„Do našej školy chodí chlapec na invalidnom vozíku. Nechce, aby sa s ním zaobchádzalo inak, ako s ostatnými. Jediné, čím sa líši od ostatných, je to, že má svoj vlastný autobus, ktorý ho privádza do školy, a my mu pomáhame, keď si kupuje mliečnu čokoládu počas prestávky. Sú aj takí idioti, ktorí ho diskriminujú, je však veľa takých detí, ktoré mu pomáhajú.“ (Luxembursko, chlapec)

Široká zhoda sa dosiahla v tom, aký druh podpory by sa mal poskytnúť deťom s osobitnými potrebami, či už ide o fyzickú alebo duševnú podporu. Medzi hlavné témy patrilo väčšie zapojenie, praktickejšia podpora a poskytovanie zariadení a väčšia sloboda prístupu:

„[Mali by byť k dispozícii] peniaze na financovanie liekov, invalidných vozíkov, osobitných terapií, akou je terapia pomocou koní. Integrujme postihnuté deti so zdravými deťmi, vzdelávajme zdravé deti, aby pochopili ťažkosti, ktorým čelia postihnuté deti, urobme z nich užitočných príslušníkov spoločenstva, zabráňme tomu, aby sa s týmito deťmi, najmä deťmi s viditeľným fyzickým postihnutím, zaobchádzalo so súcitom.“ (Slovensko, dievča s osobitnými potrebami)

„Vzdelanie: postihnuté deti sú dosť často umiestňované do osobitných škôl, čo nie je veľmi užitočné, ak neskôr vo svojom živote hľadáte prácu.“ (Rakúsko, chlapec)

5.5.7 DETI Z MENŠINOVÝCH ETNICKÝCH SKUPÍN A RODÍN PRISŤAHOVALCOV

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- zlepšenie všeobecnej integrácie do miestnych spoločenstiev,
- prístup k rovnakým príležitostiam a informáciám o tom, kde získať pomoc, ak je potrebná,
- podporu pre tých, ktorí žijú samostatne/ktorí sú najviac v núdzi.

Hoci väčšina respondentov uznala, že deti prisťahovalcov sú skupinou, ktorej môže hroziť riziko odoprenia alebo porušenia ich práv, mnohí boli veľmi neochotní uznať, že by sa im podpora alebo pomoc mala poskytnúť rovnako, ako iným skupinám ohrozených detí.

Dosť veľa sa diskutovalo o otázke rasizmu. Niektorí respondenti tvrdili, že si myslia, že takéto postoje sú na ústupe:

„Myslím si, že rasizmus už nie je takým vážnym problémom, ako to bolo predtým, teraz sme už viac zvyknutí na deti rôznej farby pleti alebo čokoliek v škole.“ (Španielsko, chlapec)

„Diskriminácia pretrváva, najmä medzi staršími ľuďmi, ale myslím si, že medzi mladými ľuďmi nie je veľa rasizmu.“ (Francúzsko, chlapec)

Nie všetky pripomienky týkajúce sa detí prisťahovalcov boli podporné alebo pozitívne. Respondenti sa často domnievali, že namiesto toho, aby sa prisťahovalci a ich deti označili za ohrozenú skupinu, boli im prisúdené osobitné privilégia, čo viedlo k pocitu odporu a určitým silným tvrdeniam o postavení detí prisťahovalcov:

„Mali sme chlapca z... centra pre prisťahovalcov. Štát sa stará viac o také deti ako o nás. Dostávajú vzdelanie, rôzne kurzy, neskôr prácu.“ (Bulharsko, dievča)

„Mnoho cudzincov nechce mať Rakúšanov v škole, aj keď je to naša krajina. To je diskriminácia!“ (Rakúsko, dievča)

„Majú príliš veľa práce s financovaním uchádzačov o azyl a neposkytujú financie Britom.“ (Spojené kráľovstvo, chlapec)

Hlavné riziká pre práva týchto detí existujú podľa nich v týchto oblastiach:

- znížená účasť v škole a spoločnosti v dôsledku obmedzených jazykových znalostí,
- chudoba,
- obmedzený prístup k zdravotnej starostlivosti,
- diskriminácia a sociálne vylúčenie.

Zvládnutie miestneho jazyka sa považuje za kľúč k ochrane práv týchto detí. Respondenti uvádzali význam integrácie (a obojstrannej ochoty k integrácii):

„Ak jednotlivé kultúry trčia len spolu, budú hovoriť iba svojim vlastným jazykom a nebudú nadväzovať ani žiadne ďalšie kontakty.“ (Holandsko, chlapec)

Mnohé z uvedených názorov, **ako by sa práva tejto skupiny mohli lepšie chrániť alebo zabezpečiť**, sa týkali potreby **väčšej integrácie a vzájomného pochopenia**; aby sa riešili hlboko zakorenené postoje:

„Hovorte viac o tolerantných postojoch a prirodzených ľudských vzťahoch.“ (Lotyšsko, dievča)

Mladí ľudia v niektorých členských štátoch navrhli, aby štát zohrával výraznejšiu úlohu v **podpore integrácie**:

„Snažiť sa o to, aby spoločnosť uznala, že by mala akceptovať aj iné národnosti.“ (Litva, chlapec)

„Deti prichádzajúce do krajiny bez toho, aby ovládali jazyk, potrebujú starostlivosť a učiteľa... Mali by byť ľudia, ktorí by hovorili ich jazykom a ktorí by ich uvítali spôsobom, ktorý by ich upokojil.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

Niekoľko respondentov navrhlo **viac multikultúrnych aktivít na podporu vzájomného poznania:**

„V našej škole sa organizujú dni s rôznymi témami. Napríklad, mali sme ruské dni, vtedy prišli do školy ruskí tanečníci a ochutnali sme rôzne ruské jedlá.“ (Estónsko, dievča)

„Je potrebné vysvetliť, že nie som taká, ako sa ukazuje v televízii.“ (Maďarsko, dievča)

Maďarské deti uznávajú, že na zmenu postojov je nevyhnutný priamy kontakt medzi rómskymi a nerómskymi deťmi.

Mladí Rómovia v Spojenom kráľovstve by uvítali aj väčšie šírenie vedomostí o svojej kultúre a svojich ľuďoch:

„Rozšíril by som poznatky o rómskej kultúre. Nech sa ľudia dozvedia o tom, čo robíme, ako to robíme, aby zmizli všetky stereotypy. Ukážte ľuďom, že sme silné spoločenstvo, že nás nemožno odsúdiť iba kvôli tomu, čo sa o nás hovorí. Tancujeme, spievame, hráme, robíme svoje veci.“ (Spojené kráľovstvo, chlapec)

5.5.8 DETI Z RÓMSKÝCH, SINTSKÝCH A KOČOVNÝCH SPOLOČENSTIEV

Teraz sa podrobnejšie pozrieme na rómske, sintské a kočujúce spoločenstvá, ktoré boli osobitne uvedené. Najprv zhrnieme **názory rómskych detí** a potom **názory ostatných detí**, ktoré budú hovoriť o týchto spoločenstvách. Rómske deti sa často zhodovali v tom, že sú takisto ako deti z etnických skupín zraniteľné kvôli prostrediu, z ktorého pochádzajú. Majú spoločné riziká zníženej účasti v škole a spoločnosti v dôsledku obmedzených jazykových znalostí, chudoby, obmedzeného prístupu k zdravotnej starostlivosti, diskriminácie a sociálneho vylúčenia.

V štyroch reprezentatívnych členských štátoch (Maďarsko, Rumunsko, Španielsko, Spojené kráľovstvo) sa uskutočnili pohovory so samostatnými skupinami rómskych detí a tieto deti boli požiadané, aby hovorili o tom, ako vnímajú problémy, a aby uviedli návrhy, čo by sa mohlo urobiť na zlepšenie situácie.

Návrhy rómskych detí, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- potrebu šírenia viac informácií a pozitívnych správ o rómskej kultúre,
- umožniť deťom preniknúť do väčšinovej spoločnosti,
- poskytnúť deťom rovnaké možnosti na vzdelanie,
- informovať deti o tom, kde môžu požiadať o pomoc.

V Maďarsku a Spojenom kráľovstve boli predložené viaceré návrhy, ako riešiť otázku diskriminácie voči mladým Rómom. Mnohí sa domnievajú, že je nevyhnutný častejší priamy kontakt medzi rómskymi a nerómskymi deťmi, rovnako ako podpora pozitívnejších správ o rómskej kultúre. Niektoré deti sa domnievajú, že na zníženie problémov izolácie je dôležité zdôrazňovať vzájomnosť a pochopenie:

Rómske dievčatá v Spojenom kráľovstve zdôraznili úlohu, ktorú môže zohrať populárna kultúra v tom, aby sa rôzne etnické skupiny stali prijateľnejšími pre väčšinové obyvateľstvo, pričom sa odvolali na pop a hip hop.

Rómske deti v Španielsku vyjadrili názor, že lepšie vzdelanie by im pomohlo znížiť diskrimináciu, pričom takýto názor mali rómske deti aj v ďalších krajinách. Respondenti uviedli, že školy by mohli zohrávať významnejšiu úlohu v pomoci rómskym deťom:

„Učitelia by mali byť nablízku a keď zistia, že ide o osobu z chudobnejšej [rómskej] rodiny, mali by tejto rodine navrhnúť schôdzku a ponúknuť jej pomoc, či už finančnú alebo inú. Učitelia by mali navrhnúť stretnutia žiakov alebo podobne, myslím si, že majú veľký vplyv.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

Jedno rómske dievča, keď hovorilo o svojom rómskom spoločenstve, vyjadrilo názor, že jej súkmeňovci nepoznajú svoje práva a potrebujú viac informácií:

„Nieкто by im mal povedať, aké majú práva, pretože nevedia, aké práva môžu mať.“ (Spojené kráľovstvo, dievča)

Niektorí mladí Rómovia sa tiež domnievajú, že im určité inštitúcie neposkytujú rovnakú podporu, ako iným skupinám. Napríklad polícia ich spoločenstvu nepomáha:

„Idete na políciu a podáte sťažnosť a oni neurobia nič, mali by sa zamerať na zastavenie tých, ktorí zneužívajú deti.“ (Španielsko, chlapec)

Hlavné spôsoby, ako riešiť otázku práv detí v tejto skupine, zahŕňali:

- viac vzdelania pre rómske deti, aby sa mohli lepšie integrovať do spoločnosti (a v prípade potreby motivovať rodičov, aby posielali deti do školy),
- materiálnu pomoc.

Názory ďalších mladých ľudí na rómske deti boli mimoriadne zmiešané. Niektorí vyjadrili o nich obavy ako o ohrozenú skupinu. Ale podobne ako v prípade detí prisťahovalcov mali respondenti v mnohých krajinách dosť veľké predsudky. Tieto postoje môžu ešte zvýšiť ohrozenosť tejto skupiny.

„Ľudia sa na nich automaticky dívajú zvrchu, panuje stereotyp, že si na nich musíme dávať pozor. To je zlé. Mohli by sa stať terčom násilia.“ (Írsko, dievča)

„Keď sa stalo niečo zlé, vždy ich z toho vinili.“ (Rumunsko, dievča)

Pripomienky a návrhy týkajúce sa možnosti, ako podporiť práva rómskych detí, prišli najmä od respondentov z členských štátov, v ktorých je značný podiel rómskeho obyvateľstva.

Španielski respondenti poukázali na spojenie medzi Rómami a bezdomovectvom. Bol navrhnutý program na zníženie marginalizácie rómskych detí v španielskej spoločnosti:

„Mnoho ľudí sa na nich ani nepozrie, ignorujú ich a ľudia by sa ich nemali tak veľmi strániť.“ (Španielsko, dievča)

„Ukážme im, že ich neľutujeme, a hovorme s nimi, povedzme im, kam majú ísť.“ (Španielsko, dievča)

Navrhli, aby sa vytvorilo viac prístreší a zvýšila sa prítomnosť polície na ich ochranu, aby sa im poskytli informácie a aby sa dala práca ich rodičom, aby nemuseli žobrať, aby sa zabezpečilo viac vzdelania pre široké obyvateľstvo s cieľom „vymazať obraz Rómov ako nevzdelancov“.

Mnoho nerómskych detí zdôraznilo, že integrácia do škôl je hlavným prvým krokom k odstráneniu prekážok brániacim porozumeniu a k príprave rómskych detí, aby si lepšie uvedomili svoje práva. Prevláda aj pocit, že rómske deti budú pravdepodobne potrebovať ďalšiu podporu, aby sa zabezpečilo, že budú môcť využiť dostupné vzdelanie:

„Rómski rodičia nepodporujú svoje deti, aby chodili do školy... Mám rómskeho spolužiaka, ale on nemá doma počítač. Veľmi sa snaží zlepšiť v oblasti počítačov, ale jednoducho nemôže.“ (Slovensko, dievča)

Postoje detí sú veľmi podobné v Bulharsku, kde si mnoho ľudí myslí, že zmena pre rómske deti musí prísť predovšetkým zo strany rodičov.

„Možno ak im to predostriete takto; ak pošlete svoje dieťa do školy, dostanete finančnú pomoc. Tým by sa veci trochu zmenili.“ (Bulharsko, dievča)

Príloha – Príručka k diskusii

KVALITATÍVNA ŠTÚDIA EUROBAROMETRA – PRÁVA DIEŤAŤA PRÍRUČKA K TÉMAM V CIEĽOVÝCH SKUPINÁCH

PRÍPRAVNÁ ÚLOHA PRE RESPONDENTOV

Predtým, ako sa deti zapoja do činnosti skupiny, budú požiadané, aby splnili krátku prípravnú úlohu, ktorej cieľom je pomôcť skupinám pracovať rýchlo a bez problémov v prvotných štádiách.

Ďakujem vám za to, že ste súhlasili s účasťou na tejto výskumnej štúdii. Cieľom tejto štúdie je zistiť, čo deti a mladí ľudia ako vy považujú za dôležité pre svoj blahobyt. Budeme hovoriť aj o určitých veciach, ktoré môžu ohroziť blahobyt detí a mladých ľudí, a zamyslíme sa nad tým, čo možno urobiť, aby sa takéto veci nestávali, alebo čo by deti mohli urobiť, ak sa s nimi zaobchádza alebo jedná spôsobom, ktorý sa im nepáči.

Predtým, ako sa zapojíte do činnosti skupiny, chceli by sme vás požiadať, aby ste sa na chvíľu zamysleli nad tým, aké je to byť v súčasnosti dieťaťom/mladým dospelým človekom.

Do tabuľky môžete napísať päť vecí, o ktorých si myslíte, že je super byť v súčasnosti dieťaťom/mladým dospelým človekom, a päť vecí, o ktorých si myslíte, že je nanič byť v súčasnosti dieťaťom/mladým dospelým človekom?

	Čo je super na tom byť v súčasnosti dieťaťom/ mladým dospelým človekom	Čo je nanič na tom byť v súčasnosti dieťaťom/ mladým dospelým človekom
1		
2		
3		
4		
5		

Ak vás žiadne veci nenapadnú, skúste si o tom pohovoriť so svojimi priateľmi alebo so svojou rodinou.

Nezabudnite priniesť tento zoznam so sebou. Bude tvoriť dôležitú súčasť večera a ak ho nedonesiete, nebudeme vás môcť zaradiť do skupiny.

Príručka k témam v cieľových skupinách

1. ÚVOD (10 – 15 MINÚT)

Počiatočná „rozcvička“ a zoznámenie sa s deťmi. Poskytnite im priestor, aby sa medzi sebou cítili pohodlne. Je to aj časť určená na spoznanie ich osobných pomerov, rodinných pomerov a priorít, aby sme mohli upraviť a prispôbiť otázky, ktoré budeme klásť neskôr počas diskusie.

- Moderátor
- Ja
- TNS
- Nezávislý

- Proces
- Dôverný
- Žiadne právo/nesprávne odpovede
- Všetky názory sú dôležité
- Úvaha o tom, aké je to byť dieťaťom/mladým dospelým človekom v súčasnom svete
- Projekt sa uskutočňuje v celej EÚ, v každej krajine hovoríme s ľuďmi, ako ste vy
- Audio/video nahrávanie (podľa vhodnosti)
- Premietanie (prípadne)

Vysvetlite účastníkom, že keď sa používa slovo „dieťa“, máme na mysli osobu vo veku menej ako 18 rokov.

- Respondenti
- Meno
- Rodina (rodičia, súrodenci atď.)
- Čo radi robíte

2. ČO ZNAMENÁ BYŤ V SÚČASNOSTI DIEŤAŤOM (15 – 20 MINÚT)

Stanoviť oblasti, ktoré vyvolávajú u detí obavy, a oblasti, v ktorých sa cítia silné. Treba porozumieť tomu, prečo sú tieto oblasti dôležité, a určiť akékoľvek oblasti života, v ktorých by mali pocit, že im niekto v niečom bráni, obmedzuje ich alebo marí ich úmysly – oblasti, v ktorých nie sú ich práva pravdepodobne rešpektované.

Respondenti sú vyzvaní k tomu, aby sa vrátili k prípravnej úlohe – spýtajte sa ich, čo napísali do kolónky „čo je super“, nech zhrnú svoje hlavné myšlienky na tabuli alebo veľkom hárku papiera na účely ďalšej práce

- Čo je super na tom byť v súčasnosti dieťaťom/mladým dospelým človekom?
- Ako ste dospeli k týmto názorom?
- Čo si o nich myslia ostatní?

Vráťte sa opäť k prípravnej úlohe – požiadajte ich, aby sa teraz pozreli na to, „čo je nanič“ a aby zostavili zoznam hlavných myšlienok

- Čo je nanič na tom byť v súčasnosti dieťaťom/mladým dospelým človekom?
- Ako ste dospeli k týmto názorom?
- Čo si o nich myslia ostatní?

Uchovajte oba zoznamy pre ďalšiu prácu skupiny

3. PRÁVA DETÍ – POROZUMENIE A POSTOJE (25 MINÚT)

Uviest' myšlienku práv a určiť rozsah, do akého rozumejú tomuto pojmu. Na základe toho porozmýšľať o možnej šírke práv detí a preskúmať ich chápanie práv, ktoré by sa mohli vzťahovať na iné skupiny detí.

Pomocou tabule pracujte so skupinou na vytvorení diagramu všetkých ľudí (jednotlivcov a skupín), ktorí ovplyvňujú ich život

- Okrem vás, kto ešte prijíma rozhodnutia, ktoré ovplyvňujú váš život?
- Môžu to byť veľké vplyvy, veci, ktoré ovplyvňujú každého alebo malé vplyvy, veci, ktoré ovplyvňujú iba vás alebo vašich priateľov.
- Akým spôsobom ovplyvňujú váš život?
- Je to dobré alebo zlé (alebo to záleží od okolností)?

Uchovajte tento diagram pre ďalšiu činnosť skupiny

- Domnievate sa, že máte dostatočnú možnosť vyjadriť svoj názor pri prijímaní rozhodnutí, ktoré majú vplyv na váš život?
- Prečo (prečo nie)?
- Akú máte možnosť vyjadriť svoj názor?
- Kde máte možnosť vyjadriť svoje názory?
- Ako sú vaše názory vypočítané?

Zabráňte tomu, aby diskusia uviazla na detailoch súvisiacich s kontrolou zo strany rodičov, napríklad, že nemôžu zostať dlho do noci hore, že musia robiť domáce úlohy atď. Ak je to nevyhnutné, vráťte sa späť k prvému bodu tohto oddielu; ľudia, ktorí ovplyvňujú život mladého človeka

- Kde a ako by ste chceli mať väčšiu možnosť vyjadriť svoj názor?
- Prečo si myslíte, že nemáte väčšiu možnosť vyjadriť svoj názor?
- Existujú podľa vás ešte iné spôsoby, ako by iní mali zohľadniť váš názor ?

Stručne zhrňte hlavné body doterajšej diskusie a spojte ich s pojmom ľudských práv

- Pozná niekto z vás výraz „ľudské práva“?
- Čo tento výraz znamená?
- Čo myslíte, aké majú ľudia práva?
- A čo práva detí, odlišujú sa od práv dospelých?
- Akým spôsobom/ako?
- Prečo?

V tomto bode zdôraznite, že teraz uvažujeme o právach detí všeobecne v širšom meradle, t. J. O právach detí, ktoré pochádzajú z rôznych pomerov, o právach mladších detí, ako aj o právach ich vekovej skupiny. Ak je to nevyhnutné, pripomeňte účastníkom, že pod pojmom dieťa rozumieme každého vo veku menej ako 18 rokov

- Čo myslíte, aké práva majú deti?
- Čo myslíte, aké práva by mali mať deti?
- Pracujte so skupinou a vytvorte zoznam práv detí

Tento zoznam nemusí byť úplný, ale mal by sa zamerať na zachytenie hlavných otázok a obáv respondentov – a ak je to vhodné, vráťte sa k predchádzajúcim cvičeniam.

Moderátor by mal použiť toto cvičenie aj na to, aby pomohol respondentom dospieť k jasnej zhode na pojme práv a porozumieť tomuto pojmu

4. PRÁVA DETÍ – OCHRANA (20 MINÚT)

Poskytnúť im širší pohľad na práva detí a potom preskúmať ich predstavy o tom, ako by sa takéto práva mohli chrániť a ako by sa mohlo zabrániť ich porušovaniu. Ak je to možné, zamerať diskusiu na osobitosti, o ktorých by chceli hovoriť/ktoré zažili/ ako by reagovali atď. Na konci oddielu uvedieme niektoré scenáre, ktoré pomôžu zamerať sa na hlavné oblasti násillia, chudobu a neviditeľné deti

V prípade, že zoznam dôležitých práv nebol vytvorený spontánne – použite leták 1, v ktorom sú uvedené práva, ktoré deti/mladí dospelí ľudia často uvádzajú, a diskutujte o nich

- Čo si o nich myslíte?
- Javia sa ako druhy práv, ktoré by deti mali mať?
- Je v tomto zozname uvedené niečo, čo tam nepatrí?
- Prečo?
- Keď sa pozriete na tento zoznam práv, viete uviesť nejaké skupiny detí a tínedžerov vo vašej krajine a v európe, ktoré by mohli byť osobitne ohrozené (t. J. Ich práva nie sú pravdepodobne dobre presadzované alebo dobre chránené)?
- V ktorých oblastiach by podľa vás mohli byť osobitne ohrozené?
- Prečo je to podľa vás takto?

Ak je to nevyhnutné, objasnite, že pod pojmom „Európa“ máme na mysli EÚ, teda nie Rusko, Balkán atď.

Ak deti neuvedú príklady spontánne, uveďte každú položku z nasledujúceho zoznamu, pričom sa zamerajte na eú a použite už uvedené otázky:

- Deti žijúce na uliciach/žobrajúce deti
- Deti z najchudobnejších rodín
- Deti prisťahovalcov, ktoré prichádzajú do európy samé alebo so svojou rodinou
- Deti, ktoré sú vystavené fyzickému/citovému násiliu alebo
- Deti, ktoré sú šikanované (doma, v škole atď.)
- Deti, ktoré sú obeťami diskriminácie a rasizmu
- Deti (postihnuté alebo nie), ktoré žijú v ústavoch (medzi ktoré patria ústavy pre deti s osobitnými potrebami alebo sirotince, v ktorých môže byť väčšia hrozba zneužívania)
- Deti, ktoré nemajú rodičov alebo ktorých rodičia sa nedokážu o nich postarať

- Sú nejaké ďalšie skupiny detí, ktorých práva by sa mali osobitne chrániť a podporovať?
- Ktoré skupiny?
- Prečo potrebujú osobitnú pozornosť?

Upozornite na osobitné skupiny detí alebo prípady, ktoré sa zdôrazňujú, aby sa mohli preskúmať v oddiele 5

5. PRÁVA DETÍ – POMOC A PODPORA (20 MINÚT)

Preskúmať, čo by sa podľa nich malo/mohlo urobiť pre lepšiu podporu a ochranu práv detí. Začneme tým, že sa zameriame na ohrozené skupiny, o ktorých sa hovorilo v oddiele 4, pričom sa ich spýtame, čo viac by mohol urobiť svet dospelých. Potom sa respondentov spýtame, čo by urobili, ak by mali pocit, že sa ich práva porušujú, a čo môže urobiť svet dospelých, aby im pomohol.

Ak uvažujeme o nich viac v súvislosti s rizikovými skupinami detí v EÚ, čo by mohol svet dospelých urobiť, aby ich lepšie podporoval/chránil?

- Čo môžu deti v týchto prípadoch urobiť, ak potrebujú pomoc pri ochrane svojich práv?
- Čo by sa pre nich podľa vás mohlo/malo urobiť viac?
- Čo by im podľa vás mohlo najviac pomôcť?
- Aká starostlivosť/podpora/ochrana je pre nich potrebná?

Ak je to nevyhnutné, znovu uveďte osobitné oblasti zamerania z oddielu 4 (plus akékoľvek ďalšie, ktoré uvedie skupina):

- Deti žijúce na uliciach/žobrajúce deti
- Deti z najchudobnejších rodín
- Deti prisťahovalcov, ktoré prichádzajú do Európy samé alebo so svojou rodinou.
- Deti, ktoré sú vystavené násiliu alebo šikanovaniu (doma, v škole atď.)
- Deti, ktoré sú obeťami diskriminácie a rasizmu
- Deti (postihnuté alebo nie), ktoré žijú v ústavoch (medzi ktoré patria ústavy pre deti s osobitnými potrebami alebo sirotince, v ktorých môže byť väčšia hrozba zneužívania)
- Deti, ktoré nemajú rodičov alebo ktorých rodičia sa nedokážu o nich postarať

Potom sa zamerajte viac na samotnú skupinu. Požiadajte ich, aby pracovali vo dvojiciach:

- Čo by ste urobili, ak by ste sa domnievali, že vaše práva sú ohrozené alebo keby ste si nemohli tieto práva uplatniť doma, v škole alebo niekde inde?
- Kam by ste išli?
- S kým by ste o tom hovorili?
- Čo by sa podľa vás stalo?

Ak je to potrebné, pripomeňte účastníkom, že pokiaľ ide o práva, nemáme na mysli možnosť zostať hore neskoro do noci atď. Po dokončení úlohy ich požiadajte, aby diskutovali o tom, čo napísali, a preskúmajte prečo

Domnievate sa teda, že viete, čo urobiť, ak máte pocit, že vaše práva sú ohrozené:

- Doma
- V škole
- Niekde inde
- Prečo (prečo nie)

Čo viac by mohol urobiť svet dospelých, aby podporil vás alebo ďalšie deti a tínedžerov v každom z týchto prípadov?

- Čo by ste zmenili, ak by ste mohli?
- Ak existujú ďalšie spôsoby, ako reagovať/sťažovať sa/dosiahnuť, aby sa niečo urobilo, akým spôsobom by ste sa chceli o nich dozvedieť?
- Ak chce niekto poskytnúť informácie deťom/mladým dospelým ľuďom, ako by to mohol urobiť?
- Kam by ste išli, ak by ste chceli niečo zistiť?
- Čo považujete za užitočné?

6. Záverečné úvahy (20 – 25 minút)

Tento oddiel je príležitosťou na to, aby sa vybrali otázky alebo témy, ktoré neboli v plnej miere prediskutované počas prvých častí činnosti skupiny, a na to, aby sa vybrali kľúčové záležitosti, ktoré by deti chceli zmeniť. Na túto časť sme vyhradili veľa času, aby ste mohli preskúmať akékoľvek oblasti záujmu respondentov a vybrať otázky, ktoré neboli preskúmané skôr počas diskusie. Je to aj časť, v rámci ktorej môžete preskúmať niektoré z otázok z tlačových materiálov, ku ktorým by skupina mohla podľa vás vyjadriť svoje názory.

Ak by ste boli predsedom vlády jeden deň, čo by ste urobili, aby ste lepšie podporili a ochránili deti v <krajine>?

- Čo by najviac pomohlo ochrániť práva detí?
- Ako by ste to dosiahli?
- Je ešte niečo, čo by ste chceli dodať?
- Niečo, čo ste predtým nemali možnosť povedať?
- Poďakujte respondentom a uzavrite diskusiu.

Európska komisia

Práva detí ich vlastnými očami.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie.

2011 – 36 s. – 21x29.7cm

ISBN 978-92-79-19051-3

doi:10.2758/63147

Úrad pre publikácie

doi:10.2758/63147

ISBN 978-92-79-19051-3

9 789279 190513